

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra psychologie a sociologie**

Bakalářská práce

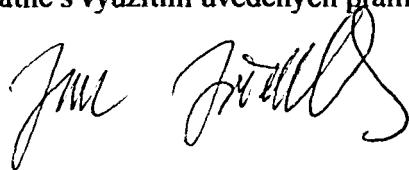
**Některé problémy a otázky osobnosti z hlediska jungovských
konceptů**

**Vedoucí práce:
PhDr. Jan Polívka**

**Autor práce: Jan Jeřábek
Studijní obor: Pastorační asistent
Ročník: 3.**

2005

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jm Jmlls', located at the bottom right of the page.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Polívkovi
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 <u>NĚKTERÉ JUNGOVY KONCEPTY A OTÁZKY OSOBNOSTI</u>	9
1.1 Autonomie nevědomí	9
1.2 Vztahy mezi „já“ a nevědomím	18
1.3 Jungovy studie o Paracelsovi a „Dopisy“	25
2 <u>KONCEPTY VÍCEČETNÉ (NÁSOBNÉ) OSOBNOSTI A STÍNU U JINÝCH AUTORŮ</u>	27
2.1 Shrnutí závěrů obecné psychologie	27
2.2 Zkušenosti světců a některých církevních autorit	28
2.3 Jiné zdroje	30
3 <u>PŘÍPADOVÉ STUDIE</u>	34
3.1 Jevy na úrovni osobnosti	34
3.2 Exteriorizované jevy	35
3.3 Námitky a diskuse	37
3.4 Možnosti obrany	39
3.4.1 Přirozené prostředky	39
3.4.2 Psychologické prostředky	40
3.4.3 Svátosti a svátostiny	40
ZÁVĚR	42
Seznam literatury	44
Seznam zkratek	45
Seznam příloh	46
Přílohy	

ÚVOD

Tato bakalářská práce vychází z pozorování a z pokusů o vyhodnocování určitých jevů (dále „případové studie“), které byly shromažďovány od počátku 90. let. Jde o jevy, které byly pozorovány jednak na úrovni osobnosti, jednak osobnost nebo individuum přesahující. Jejich výskyt nebyl zpočátku pozorován nebo lokalizován pouze na půdě křesťanství, ale – obecně řečeno – tam, kde se jednalo meditativní způsob života se stažením projekcí z vnějšího světa, případně tam, kde jedinec vyvíjel jednostranné úsilí vedoucí k sebezdokonalení, a později byly sledovány v širším záběru na půdě křesťanství v souvislosti se snahou o lidské a duchovní zdokonalení.

Jevy pozorované na úrovni osobnosti se vyznačovaly hlasovými nebo jinými akustickými projevy, které byly v některých případech exteriorizovány – tzn. že člověk je slyšel jakoby z vnějšího prostoru např. v podobě hádky nebo pře dvou hlasů nebo jediného hlasu pronášejícího výroky, které by jedinec na vědomé úrovni zpravidla nikdy nevyslovil, které vstoupily do vědomého „já“, a které nebylo za žádných okolností možno jednoduchým volním aktem zlikvidovat; v jiných případech tyto „entity“ vystupovaly jakoby z nitra nebo z hlubin osoby, byly takto lokalizovány na tělesné úrovni a více či méně již nedocházelo k vnějším projekcím. Obsah výroků byl téměř vždy nenávistný, tón hlasu cynický, povýšený a arogantní, v několika případech jeden – hrubší a silnější hlas – jakoby trvale obviňoval a vystupoval v roli jakéhosi samozvaného soudce, druhý hlas, slabší a tišší, se někdy bránil, jindy zcela zanikl. Jazykové prostředky těchto entit byly zpravidla inferiorní.

U jevů osobnost zásadním způsobem přesahujících se nejednalo o možné projekce ať již odštěpených částí psyché v jungovském nebo jiném pojetí navenek, ale o jevy, spadající do kategorie takzvaných parapsychologických nebo paranormálních jevů, resp. synchronicity. Tato skupina jevů tvoří menší část případových studií shromážděných kolem poloviny 90. let; jeden popisovaný případ byl zaznamenán v polovině 60. let. Zpravidla se jednalo buď o nevysvětlitelný pád objektu podobného svými charakteristickými rysy jinému objektu ponechanému ve vzdálenosti několika hodin cesty (bez jakéhokoliv úmyslu takovouto událost přivodit), nebo o další nevysvětlitelné jevy.

U jevů pozorovaných na úrovni osobnosti byly činěny velmi předběžné závěry v tom smyslu, jakoby každý – především verbální – výrok jedince měl jakýsi neviditelný záporný

protějšek, jakousi „existenci“ vystupující buď z hlubin osobnosti, případně projikovanou navenek, nebo přicházející zvenčí. U několika pozorovaných případů bylo možno učinit závěr, jakoby tento vnitřní nepřítel byl „goethovsky“ skryt v hrudi osobnosti, a za jistých okolností došlo k takovému stupni rozštěpení, že ho takto týraná osoba mohla jasně slyšet; jindy hlas vycházel odněkud z hlubin. Zcela výjimečně byl obsah sdělení varovně nabádavý, téměř vždy se jednalo o otevřenou nebo skrytou hrozbu či výhrůžku.

Následné studium života světců přineslo podobná zjištění především u sv. J.M.Vianneye, u něhož přibližně pětatřicetileté týráni ďáblem počalo vnitřním hlasem (odkaz bude uveden v dalším textu), u sv. Terezie z Lisieux, u níž se v závěrečných měsících života ozvaly podobné cynické hlasy, u M. M. Alacoque, i u jiných. Podobné jevy byly popisovány i v raném mnišství (poušť), a zde jsou již nepokrytě nazývány demony. Podrobné popisy najdeme v krásné literatuře především u Karla Čapka a Barbary Kōnigové, a ty již jasně naznačují existenci násobné osobnosti nebo jinou nevědomou organizaci osobnosti pravděpodobně v každém z nás; v malířství nacházíme zpodobnění těchto protagonistů stínu na obraze Goethova Fausta (viz příloha této bakalářské práce) nebo druhé tváře malíře Jana Kupeckého od Salomona Adlera, a popisuje je i italský exorcista R. Salvuci („přítomnosti“).

Popisované jevy se vyznačovaly svou dvojnárodností („odkud přicházejí...“) a podobností s psychiatrickými diagnózami, a rovněž z počátku ztěžila pochopitelnou paradoxností, neboť se často vyskytují a projevují v průběhu modlitby a rovněž v těch oblastech psychiky, které byly předtím „vyčištěny“, resp. kde došlo – alespoň na vědomé úrovni - k vyrovnání se s minulostí představovanou negativním nebo ohrožujícím zážitkem. Jevy nebyly omezeny věkem ani pohlavím, převažuje vyšší střední věk, resp. druhá polovina života.

Tato dlouhodobá pozorování vedou tedy k hypotéze ověřované v této práci, že v člověku existují oblasti nevědomé psychiky ať již ve formě odštěpených částí psyché následkem emocionálně traumatického prožitku, anebo latentně existující potenciality ve formě násobné osobnosti, které se v průběhu života vůbec nemusí projevit, avšak za jistých okolností se mohou aktivovat, manifestovat a způsobit vpád nevědomých oblastí do oblasti vědomého „já“. Takový vpád může někdy nabýt formu psychospirituální, případně psychiatrické krize, v níž nejsou vyloučeny i jisté okultní prvky, jako např. náhlé předvídaní krátkodobé budoucnosti.

Vedle toho a jakoby v pozadí těchto nespojitých či rozštěpených projevů lze někdy vypořadovat jakousi temnou sílu vystupující z hlubin na povrch a sytící výše popsané jevy jakoby ve formě vertikálních kanálků. Současně bylo možno vypořadovat i jinou nebo jiné struktury nevědomé osobnosti.

Vědomí existence jakéhosi neviditelného průvodce nebo průvodců v nás bylo pozorováno souběžně s bdělým vědomím, aniž by jeho funkci a vědomé „já“ nějak výrazně narušila, i když je oslabuje. Člověk zpravidla existuje v normálním společenském a pracovním zařazení a může podávat i vysoké pracovní výkony, je však z nitra týrán a zastrašován. Zaplavení okrsku vědomí těmito obsahy by však znamenalo stavy označované zpravidla jako posedlost nebo psychóza.

Z dlouhodobých pozorování vyplývá, že vyžaduje velkou odvahu setkat se s touto temnotou nebo stínem v nás a neutéci před „sebou samým“ (které již však není „já“, ale jakési „ne-já“) přinejmenším okamžitou projekcí do vnějšího světa.

Cílem této bakalářské práce je tedy pokus o ověření hypotézy týkající se existence odštěpených částí psyché, nevědomých struktur osobnosti a jejich manifestních projevů studiem a porovnáním Jungovy koncepce stínu a archetypů anima a animy, případně dalších zjištění C.G. Junga a jeho následovníků, studium konceptů násobné osobnosti a stínu u jiných autorů, prezentace případových studií shromážděných v 90. letech, a nakonec i pokus o zodpovězení obtížné otázky v tom smyslu, zda existuje možnost obrany nebo alespoň omezení a zmírnění destruktivních dopadů těchto negativních sil, přičemž budou rozebrány prostředky tzv. přirozené, psychologické a duchovní (svátosti a svátostiny). Tyto prostředky byly v posledních několika letech autorem této práce empiricky ověřovány.

Základní literatura bude čerpat z Jungova výboru z díla týkajícího se vztahu vědomí a nevědomí a jeho pojetí stínu a archetypů a kolektivního nevědomí, z poznatků obecné psychologie, z odkazů na krásnou literaturu ve vztahu k násobné osobnosti; zohledněny budou i práce R.Guardiniho, Ch. Journeta, Stanislava Grofa, Josefa Sudbracka, a další. Struktura práce bude následovat i toto pořadí, tj. část 1 se bude zabývat Jungovými koncepty osobnosti, část 2 popisy a koncepty násobné osobnosti a stínu u jiných autorů, část 3 bude obsahovat stručný popis případů se závěrem naznačujícím možnosti obrany nebo vyrovnávání

se s těmito jevy. V závěru bude provedena rekapitulace a porovnání výsledků se stanoveným cílem a použití závěrů v praxi.

1 NĚKTERÉ JUNGOVY KONCEPTY A OTÁZKY OSOBNOSTI

1.1 Autonomie nevědomí

Jung uvádí, že náboženství je jedním z nejčasnějších a nejjobecnějších projevů lidské duše¹⁾, a pro mnoho lidí je významnou osobní záležitostí. Konstatuje, že přistupuje k psychologickým skutečnostem z přírodovědeckého a nikoliv z filozofického hlediska, že se omezuje na pozorování jevů a zdržuje se metafyzických nebo filozofických úvah²⁾. Formuluje svůj záměr tak, že se pokouší umožnit nahlédnout přinejmenším do způsobu, jak se praktická psychologie staví k náboženskému problému³⁾.

Psyché a její obsahy jsou podle předsudku našim vlastním výmyslem nebo výtvořem domněnek a soudů; určité „ideje“ se však vyskytují téměř všude a ve všech dobách, a to zcela nezávisle na migraci nebo kulturní tradici; individuum je nevytváří, ale ony samy se mu „přiházejí“ a přímo vnucují. Jako numinózum je podávána buď vlastnost nějakého viditelného objektu, nebo vliv nějaké „neviditelné přítomnosti“ způsobující zvláštní změnu vědomí. Jung dochází dále k úsudku, že náboženství je jistý postoj lidského vědomí chápaný jako „pečlivé respektování a zachovávání určitých dynamických faktorů“ pojímaných jako „mocnosti“ – tj. duchové, démoni, bohové ... tedy jakékoliv faktory, které člověk zakoušel jako natolik mocné (a nebezpečné nebo pomáhající), aby na ně bral pečlivý ohled⁴⁾ ... Jisté opakované náboženské zkušenosti byly časem zafixovány v určitém rituálu a posvěceny, takže opakování rituálu naznačovalo snahu o navození původní zkušenosti⁵⁾. Psycholog nesmí ovšem přihlížet k nároku jakéhokoliv náboženského vyznání na to, že je jedinou pravdou, ale musí se soustředit na lidskou stránku náboženského problému.

Na příkladu neuróz Jung dovozuje⁶⁾, že pacienti mají vždy určité zábrany, mají-li hovořit o všech okolnostech svého onemocnění, a důvod shledává v „pečlivém respektování“ určitých „vnějších“ (?) faktorů a o jistém strachu přiznat „určité věci sám sobě“ a o pocitu nebezpečí uvědomit si sám sebe, a následně tedy pokládá otázku, zda je v člověku něco silnějšího než je on sám. Je nepochybné, že neurózy mají psychické příčiny, a náš duch nemůže uchopit svou

¹⁾ Jung, C.G.: *Obraz člověka a obraz Boha*. 3.vydání.Brno: Nakl. Tomáše Janečka, 2001. ISBN 80-85880-23-7. s.11

^{2,3)} Tamtéž, s.12

⁴⁾ Tamtéž, s.15

⁵⁾ Tamtéž, s.16

⁶⁾ Tamtéž, s.18

vlastní formu bytí; psyché je dokonce „existencí samou“. Autor naznačuje existenci jisté rakoviny duše jako smrtelného zla pohlcujícího psychickou existenci pacienta s domnělým karcinomem⁷⁾, a dovozuje, že takováto představa karcinomu je jakési spontánní bujení, pocházející z té části psychiky, která není totožná s vědomím a která se jako autonomní útvar do vědomí vtírá. Vědomí je zde chápáno jako naše vlastní psychická existence, ale „karcinom“ má svou vlastní existenci nezávislou na nás samých. U představy „karcinomu“ je psychický komplex nacházející se u samého kořene této představy, existující jako „samostatná bytost“ která je schopna rušit úmysly „já“ a chovající se jako vedlejší nebo dílčí osobnosti s vlastním „duševním“ životem (!). Některé komplexy jsou pouze odštěpeny od vědomí (vytěsněny), jiné však nikdy předtím ve vědomí nebyly a vyrůstají z nevědomí: zde se již hovoří o démonické moci chorobného stavu: tyto případy vysvětlují, proč si lidé bojí uvědomit si sami sebe – vždyť by přece jen něco mohlo být „za oponou“; u většiny lidí existuje z hlediska možných obsahů nevědomí jakási primitivní „bázeň před bohy“ a tajný strach před velkými nebezpečími duše. Přirozeně je zde strach přiznat „tak směšný“ strach, avšak tento strach je více než odůvodněný. V začlenění do davu se mohou pak rozpoutat dynamismy „kolektivního člověka“ – bestie nebo démoni dřímající v každém jednotlivci pod prahem vědomí, kde je nevědomí „stále připraveno vyrazit ...“. Při určité disharmonizaci (např. i zvýšené zátěži) vystoupí ihned instinktivní síly, které již nelze vysvětlit osobními motivy ... žijeme tedy stále na jakémsi vulkáně a neexistuje zatím známý lidský ochranný prostředek proti ničivému výbuchu⁸⁾...

Příklad Gilgameše dokládá, jak Gilgameš unikl díky svým varovným snům pomstě bohů. Hlavním tématem je primitivní strach a odpor vůči všemu, co hraničí s nevědomím, a o tzv. ztrátě duše u primitivních národů, kterou Jung chápe tak, že se část duše opět stane nevědomou, a že dokonce i zcela obvyklá emoce může způsobit velkou ztrátu vědomí; odtud tedy formy zdvořilostních rituálů, způsoby podávání ruky, úklony, atd., a vytváření oblastí tabu jako jistých ohraničených psychických oblastí, které jsou velmi úzkostlivě respektovány. Existující „veliké množství magických ritů“⁹⁾ má za cíl ubránit se proti neočekávaným a nebezpečným tendencím nevědomí. Za poslední dvě tisíciletí zprostředkující a ochrannou funkci mezi těmito vlivy a člověkem přebírá instituce křesťanské Církve.

⁷ Tamtéž, s.19

⁸ Tamtéž, s.25

⁹ Tamtéž,

U původní myšlenky pacienta trpícího karcinomem doporučuje představu psyché jako „jemnohmotného těla“, v němž mohou bujet jemnohmotné nádory¹⁰⁾. Sny mohou v této souvislosti poskytnout jisté informace o obsahu neurózy, a symptom je „viditelnou částí“ rozsáhlého podzemního kořenového pletiva: pronikneme-li do tohoto rhizomu, dostane se ke kořeni nemoci.

Postava ženy (často se objevující ve snech) nese „technické“ označení anima¹¹⁾, zde vyjadřující jistou ideu koexistence mužského a ženského prvku v jednom těle; v hermetické filozofii se vyskytuje postava hermafrodita a androgynního člověka ... stejně tak se však objevuje mužská postava s názvem animus¹²⁾, a obě postavy zpravidla personifikují nevědomí a dodávají mu svůj iritující charakter; nevědomí je tedy personifikováno těmito postavami, které jsou jen dílčími osobnostmi a mají charakter inferiorního muže nebo inferiorní ženy, odkud pochází jejich iritující vliv (v praxi se za jistých okolností mohou objevit jako dvě masky, a projevují se často hlasovými produkcemi).

Hlavním tématem Jungova pojednání o dogmatu a přirozených symbolech jsou úvahy o vztahu nevědomí, vědomého „já“ a produkce snů. V hlubších vrstvách našeho racionálního vědomí s sebou neseme celou minulost. V oblasti symbolu začíná hrát roli kvaternita – tj. číslo 4, která se objevuje v křesťanské ikonologii a v mystické spekulaci až do 18. století. Hlas, který působí v sérii snů pronáší vždy jakési „autoritativní“ prohlášení nebo „významnou narážku“¹³⁾, a je často spojen s nějakou autoritativní postavou snu. Podle Junga představuje takovýto hlas důležitého a snad i rozhodujícího představitele nevědomí¹⁴⁾ Jung sám dodává, že vůbec neví odkud hlas pochází¹⁵⁾ – pojem „nevědomí“ znamená, že si ho dokonce nejsem ani vědom, a že takový hlas nemůžeme tedy označovat za vlastní. Lze tedy předpokládat, že osobnost člověka se skládá ze dvou částí – z vědomí a všeho co je sem zahrnuto, a dále z neurčitelně stanovitelného pozadí nevědomí. U každé osobnosti existuje tedy jakési „komplementární Něco“¹⁶⁾, složené z nikoliv známých faktorů označovaných jako nevědomá

¹⁰⁾ Tamtéž, s.38

¹¹⁾ Tamtéž, s.45

¹²⁾ Tamtéž, s.46

¹³⁾ Tamtéž, s.55

¹⁴⁾ Tamtéž, s.56

¹⁵⁾ Tamtéž, s.57

¹⁶⁾ Tamtéž, s.58

část osobnosti. Není známo, z čeho se tyto faktory skládají, C.G.J. usuzuje, že mají psychickou povahu srovnatelnou s povahou vědomých obsahů, ale jistota zde neexistuje. Jev hlasu se svým silně osobním charakterem by mohl vycházet z nějakého jiného „jáského centra“¹⁷⁾, které by nebylo identické s vědomým „já“, a vědomé „já“ je chápáno jako podřazené nebo obsažené v nějakém nadřazeném „bytosném Já“, které by představovalo centrum celé neomezené a nedefinovatelné psychické osobnosti. Existuje tedy psyché, kterou Jung chápe jako úplnější než vědomí¹⁸⁾, a zde se nabízí pro určité vhledy pojem intuice – kterou člověk nevytváří. Anima je zde znovu chápána jako nevědomí, resp. ženská menšina skrytá pod prahem vědomí. Skutečnost, že velká většina vzdělaných lidí se skládá z dílčích osobností či podosobností je brána jako fakt¹⁹⁾. Na příkladu jistého pacienta Jung dovozuje, že tento pacient měl velkou výhodu, že byl neurotický, a pokaždé, když se pokusil hlas popírat jeho neuróza se ihned vrátila. „Být fragmentem“ znamená neurózu pro pravděpodobně velké množství lidí; na druhé straně – zasazeno do vztahu k náboženství a pevně organizovaného rituálu – jsou lidé nacházející se v takové situaci úspěšně chráněni před bezprostřední náboženskou zkušeností, která by snadno mohla být nad síly člověka²⁰⁾(!). Autor uvádí několik případů lidí, kteří prodělali takovou bezprostřední zkušenost a následné krize, strach před šílenstvím, zoufalství a deprese, takže je si plně vědom mimořádné důležitosti dogmatu a rituálu alespoň jako metod duševní hygieny, a praktikujícím katolíkům bez výjimky radí, aby se zpovídali (chodili k přijímání, obecně přijímali i další svátosti) jako ochranu před bezprostřední zkušeností, u níž uvádí „strašnou dvojznačnost“²¹⁾(!) [zde Jung uvádí jako obranu proti těžkému riziku pacientovo přijetí vysvětlení původu jeho neurózy – zvláště je-li hluboce zakořeněno - kterou by on jako psychoterapeut v takovém případě nenarušoval].

Obrazy nebo formy kolektivní povahy vyskytující se snad všude nazývá Jung archetypy²²⁾. Ve snových symbolech se pak znovu objevují archetypové formy kruhu a čtverce a symbolické významy čísla 4, které vedou Jungovo zkoumání o 300 let nazpět mezi přírodní filozofy, kteří se zabývali kvadraturou kruhu – objevuje se pojem „kámen filozofů“ – „dokonalá živoucí bytost hermafroditní povahy“ odpovídající Platónovu oboupohlavnímu člověku a přirovnávaný k latentnímu ve hmotě skrytému homofilozofiku – Adamu Kadmo-

^{17,18} Tamtéž, s. 59

¹⁹ Tamtéž, s. 62

²⁰ Tamtéž, s. 63

²¹ Tamtéž, s. 65

²² Tamtéž, s. 73

novi, často ztotožňovanému s Kristem. Autor se domnívá²³⁾, že naši předkové projíkovali své nevědomé obsahy do hmoty, a idea Boha – zcela chybící ve vědomé psyché moderního člověka – se v tuto chvíli vrací ve formě aktuální před třemi stoletími. Číslo čtyři podle něj symbolizuje části, kvality a aspekty jednoty (i Indiáni přikládají kvaternitě velký význam).

Jsme tedy konfrontováni s novými komplexními problémy, avšak další rozbor symbolů produkovaných nevědomím by nebyl pro účely této práce relevantní, a Jung sám se spokojuje s pouhým naznačením.

V části své práce týkající se historie a psychologie přirozeného symbolu naznačuje Jung formy středověkého zobrazování světa ve formě kruhu a čtvernosti, které lze doplnit i východními analogiemi tibetských mandal nebo kruhů, a znovu se zabývá otázkou funkce animy, přičemž považuje za normální jev, že muž klade své animě odpor ... neboť představuje nevědomí se všemi obsahy až dosud vyloučenými nebo potlačenými z vědomého života, jako např. tendenci k souhrnu antisociálních prvků („statistický zločinec“, který je v každém člověku²⁴⁾) (!) ... jiné tendence nejsou konvenčně a společensky únosné, a tak byly vytěsňeny [potlačení podle C.G.J. odpovídá „vědomému morálnímu rozhodnutí, zatímco vytěsnění poněkud amorální sklon ... zbavovat se nepříjemných rozhodnutí ... potlačení může způsobit zármutek, konflikt utrpení, ale nikdy nevyvolá neurózu ... neuróza je vždy (!) náhražkou za oprávněné utrpení.²⁵⁾

Rozsáhlá oblast inferiorních vlastností a tendencí je představována stínem, a podle autora je stín o to temnější a hustší, čím méně je začleněn a ztělesněn ve vědomém životě jednotlivce. Jsme-li si své méněcennosti vědomi, „máme vždy šanci ji korigovat“; tato oblast stínu je v dynamické interakci s vnějším (a „ostatním“ vnitřním) prostředím, takže se v této interakci stále mění. Jung uvádí²⁶⁾, že neseme s sebou „primitivního a inferiorního člověka ... a má-li se takový případ vyléčit, musí se nalézt cesta, na níž mohou spolu žít vědomá osobnost a stín ... pouhé potlačení stínu není lékem stejně tak jako zničení morálky člověka představující zabít jeho „lepšího já“, bez něhož ani Stín nemá žádný smysl“(!) Smíření těchto protikladů zaměstnávalo mnohé filozofy již v starověku. „Somaticky vázaná entita – ten

²³⁾ Tamtéž, s. 75
^{24,25)} Tamtéž, s. 101
²⁶⁾ Tamtéž, s. 103

druhý ve mně“ je zde již na zván „protivníkem“²⁷⁾ – to je odpůrcem, nepřítelem, ale též biblicky ďáblem. Autor naznačuje rozporné tendence v naší psychologické existenci ve smyslu snahy o identifikaci s „vyšším člověkem“ a „nižším člověkem“; snahy o potlačení inferiorního člověka v sobě pokládá u vzdělaného a kultivovaného člověka za běžné. Moderní mandala je pro Junga vyjádřením zvláštního duchovního (a duševního?) stavu ... Autor znovu hovoří o člověku jako o celku nebo celosti, kterou nelze formulovat a pro jejíž označení zvolil výraz „bytotné Já“²⁸⁾. Stažením projekcí z vnějšího světa se pomalu rozvinulo vědomé poznání ... a ten, kdo je natolik odvážný, že tyto projekce stáhne, je konfrontován se svým stínem (chceme-li i s démonem nebo s demony z tohoto stínu vystupující - viz vyobrazení Fausta). Nevědomí představuje tedy neznámou rozlohu a oblast a v omezujícím smyslu ovlivňuje vědomí a jeho slovo. Tam, kde vládne nevědomí, je nesvoboda nebo posedlost. „Mocnosti“ a „síly“ jsou v nás²⁹⁾, a lidské „já“ je příliš malé a jeho mozek je příliš slabý na to, aby dokázal beze zbytku připojit a začlenit z vnějšího světa stažené projekce: já i mozek se proto rozskočí na kusy (což je označováno jako schizofrenie³⁰⁾). Nevědomě žijeme archetypické formy, avšak podle autora nelze stanovit, podle jakých zákonů ten či onen archetyp působí. Mercurius³¹⁾ – „tajemná substance vycházející z hlubin pod vědomím“ byl hlavním předmětem zájmu starých přírodních filozofů. „Bílý člověk“ vznikající v hermetické nádobě je autorem uváděn v kontextu konceptu bytotného Já, avšak rovněž v souvislosti s konfúzními termíny „skryté přirozenosti“, dále ovšem také ducha, démona, atd. Mandala podporuje soustředění na centrum, které má zabránit inflaci a rozpadu osobnosti. Mandaly jsou blízkými paralelami starých magických kruhů, a mandala sama se zdá být potvrzením středověkých spekulací. Proces návratu (k paralelám středověku) nelze hodnotit jako pouhou regresi, ale spíš naopak jako pokus o zlepšení stavů disociace. Myšlenku polohmotného pneumatu – „jemnohmotného těla“ - alchymisté chemicky ztotožňovali s oxidy a jinými sloučeninami; prima materia³²⁾ je nazýván kámen, který obsahuje ducha, a zázračná voda je nacházena v traktátech řecké alchymie z 1. století. Pod archetypem začíná Jung rozumět strukturní podmínku náležející psyché, která je nějak spojena s mozkem. Ze své zkušenosti dokládá znalost dosti velkého počtu lidí, kteří musejí brát svojí vnitřní zkušenost vážně, chtějí-li vůbec žít, a kteří mohou

²⁷⁾ Tamtéž, s. 104

²⁸⁾ Tamtéž, s. 108

²⁹⁾ Tamtéž, s. 117

³⁰⁾ Tamtéž, s. 118

³¹⁾ Tamtéž, s. 123

³²⁾ Tamtéž, s. 131

volit „jen mezi ďáblem a Belzebubem“³³⁾; nejde zde o otázku víry, ale o otázku zkušenosti; „nikdo nemůže vědět, co jsou poslední věci...“³⁴⁾

Závěrem Jung ve vsí pokoře přiznává, že „náboženská zkušenost extra ecclesiam je subjektivní a je vystavena nebezpečí nesmírného omylu ... lidské vědomí je vydáno tomu, co je neurčité a neurčitelné“...³⁵⁾

V oblasti věnované symbolu ve mši autor v úvodu zdůrazňuje, že skutečnosti víry se nacházejí mimo oblast psychologie, a symbolika mše je zde chápána jako předmět srovnávacího a psychologického zkoumání.

Pro účely této bakalářské práce uvedeme pouze myšlenku vize Zósima z Panopole. Jedná se o několik snových vizí, a v některých případech sem proniká do bdělého vědomí; podle zkušenosti podobných meditací jde o vnitřní rozmluvu s kýmisi druhým³⁶⁾ – neviditelným, nazývaným jednou „vlastní dobrý anděl“, duch – důvěrník, který je ovšem ihned nazýván jako démon planet, který je ovládán magickými prostředky. U první vize se rovněž objevuje v různých podobách kněz, který je rozštěpen na dvě postavy prolínající se natolik, že mají stejné osoby; obětující podstupuje utrpení a sám je obětován probodnutím mečem nebo stětím, rituálním roztrháním a vlastním sebepozřením. Je nazýván „strážcem duchů“ nebo také „kovovým mužem“; autor naznačuje spojitost s „duchy kovů“ – společníky, kteří byli magicky donuceni.

U tzv. „věštecké hlavy“ autor předpokládá, že jistá část psyché (se sídlem v hlavě) odpovídá pojmu „nevědomí“ a to na stupni, na němž bylo vědomí (thymos a frenes) lokalizováno v hrudi³⁷⁾ [oba řecké výrazy naznačují antické představy a lokalizaci části psyché; aristotelovské představy o třech vrstvách duše lze komplementárně doplnit i představami o několika „tělech“ z jiných kultur a náboženství; v dnešních termínech lze hovořit o vrstvách psychiky, o násobné osobnosti a o „vědomí plic a útrobu“, které Jung jinde přirovnává k jistým archetypovým formám vědomí].

³³⁾ Tamtéž, s. 139

^{34,35)} Tamtéž, s. 140

³⁶⁾ Tamtéž, s. 182

³⁷⁾ Tamtéž, s. 203

Ve svých úvahách o psychologii mše pokračuje Jung myšlenkou, že vědomí je obsaženo v neurčitě rozsáhlém nevědomí, jehož hranice nelze stanovit. Je možné, že „rozsáhlejší osobnost“ v průběhu vývoje postupně vystoupí a podřídí si já (!), a takové rozšíření vychází z nevědomí, jehož hranice nelze vymezit – zde se autor znovu vrací ke svému pojetí individuačního procesu. Jsou naznačovány spojitosti představ člověka jako mikrokosmu osudově spojeného s makrokosmem. Přes veškerou „kauzální vázanost“ má člověk z psychologického hlediska pocit svobody, který je totožný s autonomií vědomí. Uvědomování si konfliktu mezi vědomím a nevědomím naznačuje možné řešení. Je-li „bytosné já“ nevědomé, odpovídá Freudovu super-ego a vytváří zdroj „neustálých mravních konfliktů“³⁸⁾. Stažením tohoto pojmu z projekce se pak člověk stává „svým vlastním „ano“ i „ne““, a pak by tento pojem měl působit jako jednota protikladů. Autor však doznává, že tzv. bytosné „Já“ nám pro svojí „rozsáhlejší povahu“ zůstává skryto; sebeuvědomění je pro člověka to nejobtížnější a nejméně příjemné; jedná se o „spojování odtržených částí vědomí volním výkonem já“³⁹⁾, čímž by se měla podle autora rušit odděleně existující „entita“ a vymizení zdroje konfliktů. Jung dále píše o „levých“ a „pravých“ silách, které se mohou sjednotit v nějakém energetickém spádu, z nevědomí lze jisté obsahy pouze tušit, člověk může být zaplaven a kontaminován matoucím množstvím „totožností“, a navíc má nevědomí sklon „personifikovat se jednotným způsobem, jakoby mělo jen jednu podobu nebo jen jeden hlas ...“⁴⁰⁾

Postava „vyššího člověka“ se může stát spojením pravých i levých sil, moci, mocností, „démonů“, i ďábla samého, a stačí vědět, že takové tajemství existuje a že člověk je někde v jeho blízkosti a měl by se „chránit toho, aby s ním zaměňoval své „já““ a konfrontace s jeho vlastní temnotou... by ho měla varovat a nahánět „prospěšnou hrůzu“ před tím, čeho je člověk schopen. Podle autora není člověk schopen ovládnout rozpor své přirozenosti vlastní silou, nýbrž jen na základě zkušenosti s duševním procesem, který je na něm nezávislý a existuje jako „kompenzační faktor transcendující vědomí“, o němž však člověk může mít jakési vědomé a reflektované poznání.⁴¹⁾

³⁸⁾ Tamtéž, s. 227

³⁹⁾ Tamtéž, s. 229

⁴⁰⁾ Tamtéž, s. 266

⁴¹⁾ Tamtéž, s. 271

V závěru této části autor doznává, že pod pojmem „psyché“ je symbolicky naznačena „ta největší temnota“, jakou si lze představit, a nepřímo doznává, že je dobré dokázat si přiznat, kdy je badatel se svým věděním v koncích...⁴²⁾

Z části zabývající se odpovědí na Jóba bude pro účely této práce relevantní existence jistých ... zkušeností člověka, které ho potkávají zevnitř i zvenjšku, a je bezpředmětné dávat jim racionálním výkladem jiný smysl ... je lepší „připustit si afekt a podrobit se jeho násilí než se ho zbavovat ... intelektuálními operacemi ... nebo emočně vedenými úniky...“⁴³⁾.

Znovu jsou analyzovány náznaky disociace mezi vědomím a nevědomím – tzv. ztrátu duše, kterou je člověk odedávna ohrožován, možná nebezpečí ignorování iracionálních daností a „udělení účtu bez hostinského“; podle autora je v nevědomí přítomno všechno, co je ve vědomí zavrženo,... a „čím křesťanštější je vědomí, tím pohanštěji se chová nevědomí“.⁴⁴⁾ Dřívější pohanské obsahy byly hned pod prahem vědomí, ve spojitosti s postavou „Krista“ znovu autor uvádí pojem „bytostného já“ jako spojení protikladů; čím více si vědomí „přisvojuje povahu světla“, ... tím hlubší bude stín.

⁴²⁾ Tamtéž,s.274

⁴³⁾ Tamtéž,s.286

⁴⁴⁾ Tamtéž,s.385

1.2 Vztahy mezi „já“ a nevědomím

V oblasti působení nevědomí na vědomí se autor zabývá jednak vytěsněním jako procesem nastupujícím v časném dětství a trvajícím po celý život; nevědomí by se takto mohlo jevit jako obsahující pouze ty části osobnosti, které by mohly být vědomé a vytěsnila je pouze výchova; není tomu ovšem pouze takto, ale do nevědomí lze zahrnout i veškerý podprahový materiál. Autor se domnívá, že nevědomí se trvale zaměstnává přeskupováním svých obsahů⁴⁵⁾, a taková aktivita je však zcela nezávislá pouze u patologických případů, a normálně je s vědomím ve vztahu kompenzace. Je žádoucí, aby pacienti vytěsněné a s vědomím znovu spojené obsahy podrželi a zabudovali do svého života (Jung ovšem sám dovozuje, že to na nevědomí „nedělá žádný dojem“). U některých stavů může dojít mocným volným aktem k přervání emocionálních pout a k přetečení psychické energie do různých stran a k aktivaci některých částí nevědomí následkem vstupu takové energie.

Jung se opakovaně zabývá rozlišením osobní vrstvy nevědomí a převáděním této vrstvy do vědomí a tím rozšiřování rozsahu osobnosti. U zděděných archetypů vyslovuje Jung hypotézu, že v hlubších vrstvách nevědomí existují relativně oživené kolektivní obsahy – kolektivní nevědomí⁴⁶⁾; v tomto smyslu používá termín „zděděné ražení drah“. Jungovy úvahy se soustřeďují na množství stínu zaplňujícího lidskou povahu. U chorobné psychické inflace člověk již „nemyslí a nemluví“, ale „ono“ to myslí a mluví v něm, a tak slyší hlasy. U takové inflace uvádí autor i vliv vrozené slabosti osobnosti vůči autonomii obsahu kolektivního nevědomí. Kolektivní psyché – jak se zdá – tvoří tedy „nižší části“ psychických funkcí⁴⁷⁾; dochází ke znehodnocování osobnosti a buď k potlačení sebevědomí, nebo k velikášskému bludu. U osobního vývoje psychiky dochází ve fázi rozpoznání neslučitelné povahy protikladů k zápasu o vytěsnění. Maska vytváří jakýsi obal, označovaný rovněž jako persona⁴⁸⁾. Pro vývoj osobnosti je tedy podle autora bezpodmínečně nutné jasně rozlišovat mezi osobními a kolektivními obsahy nevědomí, a personu či „vědomou osobnost“ začíná Jung koncipovat jako určitý výřez z kolektivní psyché. Personu začíná autor v této části chápat jako jakýsi kompromis mezi individuem a společností, nic, co by bylo skutečné – pouze zdání, jakási dvojrozměrná skutečnost (jméno, titul, úřad, atd.). Rozpouštěním persony dochází k rozpoutání vlivů kolektivního nevědomí, a vědomá osobnost by se mohla začít

⁴⁵ Jung, C.G.: Osobnost a přenos. 3.vyd. Brno:Nakl.Tomáše Janečka, 1998. ISBN 80-85880-18-0. s.14

⁴⁶ Tamtéž,s.27

⁴⁷ Tamtéž,s.39

⁴⁸ Tamtéž,s.42

nevědomě posunovat na „šachovém poli neviditelného hráče“ snažícího se rozhodovat osud⁴⁹). Je tedy třeba po ztrátě rovnováhy vytvořit novou rovnováhu – a to za předpokladu, že vědomí je schopno nevědomé obsahy asimilovat – tj. pochopit je a zpracovat je.

Jak se tedy úspěšně vymanit z někdy až destruktivních sil obsahů kolektivního nevědomí? Bude jedinec těmito obsahy přemožen (paranoia nebo schizofrenie), uvěří jim (prorocký podivín nebo infantilní člověk), nebo je odmítne? (regresivní obnovení osoby)... Některé rány osudu se zahojí a neponechají žádné znetvoření, jiné mohou člověka zcela zlomit nebo natrvalo zmrzačit. Co tedy může člověk dělat je vrátit se před konflikt a – podle svých možností – regresivně obnovit svou ztracenou osobu, čímž se zmenší, omezí a stane se racionálnější než předtím. Podle zkušeností C.G.J. však nelze nevědomí odejmout všechnu energii – ono působí stále a je zdrojem libida, a bylo by tedy klamné toto libido s definitivní platností vyrvat z nevědomí; po citátech z Göthova Fausta uvádí Jung jako jedinou věc schopnou se nevědomí účinně postavit nepochybnou vnější nouzi ... Vnitřní nouze se může proměnit i ve vnější, a člověk tak rozpozná za vnější nouzi „tvář, která na něj předtím zírala zevnitř“. Léčivou sílu má pouze to, čím člověk skutečně je. Regresivní obnovení osoby může být účinné pouze za jistých okolností (jde o jisté – zřejmě dočasné – zmenšení formátu osobnosti).

Jako druhou možnost osvobození se z vlivů kolektivního nevědomí je možno volit identifikaci s kolektivním nevědomím. Zde však ten, kdo se – vyjádřeno termíny mytologie – dá monstrem pohltit, s ním splyne ... k vlastní ohromné škodě.

Cesta individuace – tj. stát se vlastním bytosným „Já“ – je možností přesahující oba předchozí stupně, které chápe jako újmy na vlastním bytosném „Já“ (tj. vzdání se „bytosného Já“ ve prospěch vnější role nebo nějakého domnělého kolektivního významu). Účelem procesu individuace je tedy osvobození tzv. bytosného Já z falešných obalů osoby a ze sugestivních vlivů nevědomých obsahů⁵⁰ (kolektivního, ale i osobního nevědomí). Některé vnitřní procesy dostávající se jen pozvolna do vědomí jsou zpočátku podprahovými, a někdy mohou nabýt prvku vpádu, který se možná připravoval často i celou polovinu života...! Otázku nevědomých obsahů a jejich povahu nelze jednoznačně zodpovědět; lze vyslovit, že jsou v kompenzačním vztahu k vědomí. Autor znovu uvádí existenci „dílčích

⁴⁹ Tamtéž, s. 54

⁵⁰ Tamtéž, s. 71

duší“ a rovněž praktickou nemožnost pouze přibližného uvědomění si „bytostného Já“, neboť zde vždy bude ještě neurčité a neurčitelné množství nevědomí patřící ... „k totalitě úplného bytostného já“, a tak nám tzv. bytostné Já zůstane vždy veličinou nám nadřazenou. Na otázku proč existuje „příšerný konflikt mezi dobrem a zlem“ Jung odpovídá, že ... ti oba se navzájem potřebují ...

Na otázku existence „světa duchů“ odpovídá Jung, že duch je psychickou skutečností⁵¹⁾, duchové jsou předmětem (u primitivů) vnějšího vnímání, přičemž vlastní duše, resp. jedna z různých duší, která je chápána jako s duchy v podstatě spřízněná, zpravidla není předmětem nějakého údajně smyslového vnímání. Primitivové tedy činí rozdíl mezi „vlastní duší“ a duchy, které chápou jako něco cizího a nepatřičného. Ponechme stranou, zda jsou to pouze „psychické obsahy“, objevující se buď jako „duchové“ nebo jako „magické potence“, které jsou pak projikovány na „živé bytosti“ (kouzelníky, čarodějnice, aj.) v případech užšího záběru vědomí; některé „komplexy“ zůstávají stát jaksi v polostínu⁵²⁾, a psychologicky by se daly tyto obsahy vysvětlit jako částečně autonomní a nikoliv ještě plně integrované do vědomí.

Ve vztahu persona-masky platí, že čím více vyláká vnější svět jednotlivce k identifikaci s maskou, tím více je tento jedinec vydán působení z nitra, z nitra se vnucuje protiklad. Persona – „ideální obraz muže“ je vnitřně kompenzována ženskou slabostí⁵³⁾ (v nitru se podle C.G.J. staví anima personě na odpor). Pro extrovertované vědomí je nitro temné a neviditelné: čím větší identifikace s personou, tím více zůstává anima zcela v temnotách, a je proto nejdříve projikována... dochází ke hře iluzí. „Já“ se může začít jevit jako jistá „hříčka“ vnějších i vnitřních požadavků, avšak oproti tomuto pojetí staví autor existenci jakési „těžko postižitelné instance“⁵⁴⁾, kterou nechce on sám nazývat svědomím. Není pochyb o tom, že se jedná o „tragickou hru protikladů“ mezi vnějším a vnitřním, které lze principiálně chápat jako energetismus životního procesu. „Já“ se může bez problému ocitnout v pochybnostech, která je jeho „pravá“ osobnost – persona vystupuje „osobně“, anima se maskuje osobně, přičemž je stále projikována [pokud zůstává nevědomá], neboť všechno (?) nevědomé je podle autora projikováno... Psyché je rozporuplnou mnohostí „komplexů“, a vyžaduje to jisté umění

⁵¹⁾ Tamtéž, s. 86

⁵²⁾ Tamtéž, s. 88

⁵³⁾ Tamtéž, s. 97

⁵⁴⁾ Tamtéž, s. 99

dovolit „neviditelným protějškům, aby se ozvaly“... a nenechat se přemoci ošklivostí ... nebo pochybnostmi o „pravosti“ hlasu, kterým protějšek mluví ... právě tento bod je „technicky důležitý“(!). Jsme zvyklí identifikovat se „s myšlenkami v nás“ a domnívat se, jako bychom je sami vytvořili... a právě za ty nejabсурdnější myšlenky cítíme největší subjektivní odpovědnost. Jung zde hovoří o „druhé straně“, o existenci strachu z „úkladných pravd, nebezpečných poznání, nepříjemných zjištění ...“ a ze všeho, co člověka nutí, aby prochal před samotou, v níž je „jen sám se sebou“⁵⁵⁾... „nejhorší společnost je ta vlastní“. Člověk by se tedy měl cvičit v umění mluvit sám k sobě z afektu a v jeho rámci ... jakoby to byl sám afekt, který hovoří, a střídát jisté „role“ tak dlouho, dokud se nedojde k uspokojivému závěru (o čemž podle autora rozhoduje ektivní pocit). Máme strach z dětského aspektu v nás, a do jisté míry je oprávněný... Působení animy je nutno objektivizovat, pokusit se zjistit obsahy jejího působení, tak se přizpůsobit neviditelnému a získat proti němu ochranu. Nejsme tedy jedinými pány ve svém vlastním domě, tento dům má i jistá dveře a okna do světa, jehož obsahy na nás sice působí, ale nepatří nám... Anima vyvolává nálady a animus vyvolává „mínění“(!). Animus působí jako sbor soudců, který vynáší „rozumné úsudky“ (případové studie ukazují, že si hraje na soudce). Obě postavy vystupují z pološera jako „pologroteskní (?) „strážcové prahu“⁵⁶⁾“, častokrát jako dvě masky nebo dva si vzájemně nahrávající hlasy, i jako relativně samostatné inferiorní „osobnosti“, a podle autora i jako empirické skutečnosti.

Jaké techniky lze tedy použít k rozlišení mezi „já“ a postavami nevědomí? Především je třeba zaujmout vůči nevědomí vědomé stanovisko. Je třeba však počítat přinejmenším se značným odporem: libido je identické s fantazijními obrazy, dochází k rychlému „střídání nálad“, a zde obtížný výkon spočívá v tom, že si člověk ze špatné nálady udělá svůj objekt a nedovolí jí, aby se stala dominujícím subjektem, čímž odebere jisté množství nevědomé energie k vytvoření obrazu obsahem vědomí. Zde však nelze tyto fantazijní obrazy z různých důvodů plně prožít – člověk by se musel i odpovídajícím způsobem chovat. Jung zde nachází východisko v relativizaci protichůdných „skutečností“ světa vědomí a nevědomí. Průběžné uvědomování si nevědomých fantazií a obsahů bude mít za důsledek rozšiřování vědomí, postupné odstraňování převládajícího vlivu nevědomí, a dále i změnu osobnosti. Některé inferiorní funkce se do vědomí asimilují, a tuto proměnu nazývá Jung transcendentní funkcí⁵⁷⁾, která byla předmětem pozdně středověké alchymické filozofie. Tento proces

⁵⁵ Tamtéž, s. 108

⁵⁶ Tamtéž, s. 118

⁵⁷ Tamtéž, s. 122

asimilace si lze představovat jako jisté sbližování vědomí a nevědomí, přičemž „centrum“ celé osobnosti by byl jakýsi bod nové rovnováhy a nový bezpečný základ. Autor se znovu vrací ke středověkému problému kvadratury kruhu a k nutnosti přemožení čtyř „božstev“⁵⁸⁾, tj. čtyř funkcí hrozících rozdrtit individuum, a tak k docílení čtyřnásobného „stavu bez protikladů“. Energetická působení anima a animy mohou způsobit ovšem i posedlost, a autor doznává, že „člověk nesnáší nic hůř než sebe sama“ – avšak i to je možné, když jsme schopni odlišit se od nevědomých obsahů (které introvert objevuje v sobě samém, extrovert jako projekci v lidském objektu⁵⁹⁾).

Jak tedy odebrat animě její „démonickou moc autonomního komplexu“, aby již nemohla uplatnit žádnou posedlost, a nebo - řečeno s primitivy – „promluvení hada“? Autor se netají tím, že se zde jedná o okultní a magické obsahy, o působení „psychického faktoru“, který se může „neuvěřitelným způsobem vymknout vědomé vůli člověka“ a nasadit mu do mysli jakékoliv mimořádné představy, dovést ho k neodpovědnému jednání, k iritujícímu narušování vztahů, atd. Ten, kdo animu ovládl, si tzv. mana přivlastní, resp. přivtělí; podle Junga je to zřejmě vědomé „já“⁶⁰⁾, avšak on sám ihned dodává, že je to „mužská kolektivní postava, která se vynoří z temného pozadí“ a zmocní se vědomé osobnosti. Tak se znovu nastoluje nebezpečí subtilní povahy, a autor ihned uvádí, že anima je v hierarchii nevědomí pouze na nejnižším stupni a je jen jednou z možných postav, a jejím překonáním se konsteluje jiná kolektivní postava⁶¹⁾. „Já“ animu tedy nepřemohlo a její mana nezískalo, byl to klam. Jung se domnívá⁶²⁾, že mana nakonec připadá něčemu i vědomému i nevědomému – hledanému „středu“ osobnosti mezi protiklady, něčemu, co protiklady sjednocuje, nebo jednoduše dalšímu kroku a dalšímu stupni ve vývoji vpřed; následně však autor doznává, že nevěří, že člověk může nadvláde archetypových obrazů uniknout, avšak že k tomu může pouze změnit postoj⁶³⁾; rozpuštěním animy získá člověk vhled do hnacích sil nevědomí, avšak nezneškodní je, a mohou nás kdykoli v jiné formě znovu napadnout, nevědomí bude reagovat „subtilním útokem“⁶⁴⁾... Z archetypu mana – osobnosti doporučuje autor nedělat si žádného boha a nekonkretizovat jej⁶⁵⁾, a tak zabránit projekci kladných i záporných hodnot a udržet si

58 Tamtéž, s. 132

59 Tamtéž, s. 138

60 Tamtéž, s. 139

61 Tamtéž, s. 140

62 Tamtéž, s. 142

63,64 Tamtéž, s. 147

65 Tamtéž, s. 150

svou vlastní specifickou váhu, aby se člověk nestal hříčkou nevědomých sil. Do popředí se dostávají hodnoty převahy v rozumu a ve vůli. Jungovo bytotné „Já“ začíná on sám charakterizovat jako druh kompenzace konfliktu mezi vnitřním a vnějším⁶⁶⁾, avšak v závěru považuje tuto část své práce za „tápavý pokus o odpověď“.

Z části Jungovy práce o psychologii přenosu je pro účely této bakalářské práce důležité, že jistá místa slabosti v hierarchickém uspořádání „já“ mohou (za určitých podmínek) způsobit disociaci osobnosti, resp. její fragmentaci, a některé z těchto dynamických složek mohou být chápány podle své převahy jako „vlastní“ či „nevlastní“. Různé instinktivní a pudové tendence existují na různých úrovních a nelze je navzájem redukovat bez násilí. Úplné vyprázdnění nevědomí je prakticky nemožné, a vědomí zůstává jakýmsi okrskem obsaženým v nevědomí. Nevědomé obsahy nemohou být samy o sobě zbaveny moci, a jediná možnost zacházení s nimi spočívá v pokusu o vypěstování postoje, dovolujícího „spolupráci“ nevědomí. K protlačení nevědomých obsahů do vědomí je třeba energie, a tak ve vědomí musí nastat jistý energetický úbytek; tato energetická ztráta ve vědomí je jev nazývaný ve své krajní formě „ztrátou duše“ u primitivů, kde jsou pak uplatňovány jisté „psychoterapeutické“ metody pro znovu nalezení ztracené duše. I současný člověk však vykazuje podobné stavy (viz různá tzv. opomenutí, neplnění povinností, odkládání úkolů, atd.), kde energetické „jiskry“ odplynou z vědomí do nevědomí, kde aktivují určité kompenzující obsahy tak, že začínají uplatňovat na vědomí nutkavý vliv⁶⁷⁾. V jistých situacích si nový vývoj odebírá z vědomí potřebnou energii, dochází k jakési inkubační době poklesu energie buď před psychózami, nebo v prázdnotě před novými tvořivými výkony.

Mdloba je u primitiva jednou z nejvíce obávaných „magických“ příhod, a u moderního člověka je zde stále tajná úzkost před duševním onemocněním nebo strach před nevědomím, který prozrazuje i „normální člověk“ ve svém často groteskním odporu při pokusech o psychologická objasnění některých jevů⁶⁸⁾... V přenosových vztazích se aktivované nevědomí jeví jako chaos uvolněných protikladů, a není výjimkou, když se u pacienta vyskytuje velmi silný a úzkostný odpor vůči probuzeným obsahům nevědomí; tyto

⁶⁶ Tamtéž, s. 155

⁶⁷ Tamtéž, s. 178

⁶⁸ Tamtéž, s. 179

odpory mají však kladný význam a hluboké oprávnění a nesmějí se překonávat v žádném případě přemlouváním nebo znehodnocováním; často jsou to životně důležité obranné mechanismy proti příliš mocným obsahům. Proměnlivý obsah se „pacienta zmocňuje jako démon“⁶⁹⁾, jako Istivě vychytralé a prohnané zjevení, podloudně našeptávající intriky a bludné návrhy... Podle Jungovy zkušenosti člověk „bezděčně pomyslí na ďáblý“, kteří v životopise svatého Antonína vedou zbožné řeči, zpívají žalmy, atd... Pravdu a dobro lze zde často najít v blátě, v „hnoji“, a nebo pod ochranou draka⁷⁰⁾. Jung dochází k závěru, že není jakýchkoliv pochyb o existenci určité chaotické hmoty archaicky nediferencovaných obsahů, které mohou vystoupit buď v psychózách nebo neurózách nebo u velké většiny osob, které vlastně „nejsou patologické“. Církevní učení o ďáblu chápe autor jako výstižný a přesně charakterizující „groteskně nebezpečný aspekt nevědomí, k němuž nelze proniknout“⁷¹⁾... „Nevědomí je napůl lidské a démonické, Merkurius zosobňující nevědomí je duplex, paradoxní dvojnost, ďábel a monstrum, atd., a údajně také i prostředek k uzdravení. Dogmaticky formulované pravdy na půdě křesťanství vyjadřují podle autora charakter vnitřní zkušenosti, a Církev by tedy poskytovala ideální možnost odpovědi pro chaos v nevědomí. Pouhé vytěsnění protistrany bude znamenat zhoršení stavu, a dobrým doporučením (lékaře i kněze) může být alespoň pokus o přijetí utrpení vyplývající z konfliktu. Autor se netají tím, že neviditelným protivníkem může být „soused“ – ďábel, a hovoří o tyranské zvůli jisté vnitřní protivlády s démonickými rysy nelidskosti... Posedlost nevědomím znamená rozervání na mnoho – zpravidla inferiorních – „osobností“, resp. „podosob“⁷²⁾. Nepřítel je skryt ve vlastní hrudi člověka, a ten „druhý“ je sám rozštěpen na další množství protikladů. Jung znovu hovoří o „hrůzných temnotách“ našeho ducha⁷³⁾, ale i o spojování „pravého a levého“ proudu, tj. jakési formy spolupráce vědomí a nevědomí.

Část Jungovy práce zabývající se znázorněním jevů přenosu se znovu zabývá integrací nevědomých obsahů. Úplná identita vědomí a nevědomí by zde znamenala jakési „manželství s animou“⁷⁴⁾; znovu jsou zde zdůrazněny magické rysy a primární rozštěpení psyché na vědomou a nevědomou. Při jednostranném potlačení nějaké pudové síly do pozadí prostřednictvím vědomí vzniká určitý rozštěp a do popředí vystoupí jiná, nevědomě

^{69,70} Tamtéž, s. 187

⁷¹ Tamtéž, s. 190

⁷² Tamtéž, s. 197

⁷³ Tamtéž, s. 199

⁷⁴ Tamtéž, s. 228

organizovaná osobnost, která je pocitována jako cizí, často pak jako vědomí zlé osoby. V tomto případě dochází také k projekci animy do postavy božstva.

Integrací stínu předtím skrytého pod maskou vstupuje do vědomí primitivní pudová a archaická složka, odtud se již nedá vytěsnit, a člověk se stává obtížným problémem sám o sobě. Vzniká otázka, jak žít se svým stínem, aby nedocházelo k neštěstí. Dochází zde ke konfliktnímu spojení „já“ se svým stínem. Znovu je popisován temný stav, rozštěp a rozpad dosavadního jáského vědomí, analogie se schizofrenním stavem včetně možnosti aktualizace latentních psychóz, desorientace vědomí, atd. V takové fázi jde o posílení vědomí a úlohy rozumu jako životní záchrany. Proti démoničnosti vnitřního světa chrání náboženství; proces rozlišování mezi „já“ a nevědomím je procesem očišťování. Duše se jeví jako souhrn vztahů, a kolektivní nevědomí způsobuje nevědomou identitu; podle míry vtažení osobnosti do této identity se tato vztaženost může personifikovat jako anima, relativně autonomní a částečná „osobnost“ s iritujícími účinky. Jung dochází ke konstatování, že člověk žije na útěku před sebou samým, a žít se sebou samým vyžaduje mnoho křesťanských ctností; navíc ovšem, píše, že člověk sám sobě je ďáblem a protihráčem, který chce vždy a od každého opak. Základní rozpornost lidské povahy znamená přijmout psychické tendence sebeukřižování, a tzv. nesení kříže je zde symbolem celosti a utrpením, přirovnávaným k alchymickému dílu.⁷⁵⁾ V tomto procesu kruh, kvaternita a kříž představují dialektický střed protikladů, a mohou se objevit spontánní projevy Jungova bytostného „Já“.

1.3 Jungovy studie o Paracelsovi a „Dopisy“

Ústředním tématem dvou studií o Paracelsovi⁷⁶⁾ jsou opět vztahy vědomí a nevědomí, asimilace protikladných procesů a sil a probuzení a rozvinutí duševního centra totožného z psychologického hlediska s pojmem bytostného „Já“ vysvětlovaných v souvislosti s procesy středověké alchymie. I zde Jung připouští existenci málo známých psychických fenoménů přesahujících psychické chápání⁷⁷⁾ i potřebu zabývat se mytologií, která obsahuje právě tolik „pravd“ jako přírodní věda – pouze leží na psychické rovině.⁷⁸⁾ Duševní procesy jsou

⁷⁵ Tamtéž, s. 312

⁷⁶ Jung, C.G.: Paracelsica. Vydání I. Praha Nakl. Vyšehrad. 2002. ISBN 80-7021-548-8.

^{77,78} Tamtéž, s. 91

proměny, které nelze nikdy jednoznačně pojmenovat⁷⁹⁾; jsou rozlišovány „nižší“ duše spjatá s hmotou a „vyšší“, duchovnější část.⁸⁰⁾ Kvaternita je považována za archetypální uspořádání, které je možné vykládat mnoha způsoby⁸¹⁾. Existence „toho druhého“ křížícího jeho plány a stojícího proti vědomé osobnosti je chápána jako neuchopitelná skutečnost.⁸²⁾

Projevy animy patří k „hraničním úkazům“⁸³⁾, vyznačujícím se většinou náhlým zhroucením situace a beznadějnou temnotou. Vědomé „já“ adepta je chápáno jako fragment osobnosti, resp. fragment celosti.

V „Dopisech“ Jung znovu zdůrazňuje nutnost přijetí existence stínu a jeho respektování⁸⁴⁾; žádná technika v tomto směru neexistuje a je třeba spíše zaujmout postup známý z diplomacie a ujasnění si vlastností a sklonů stínu. Velmi často jsou úmysly stínu jenom hrozbami, které slábnou, když jim vyjdeme vstříc; konflikty lze řešit tak, že v nich obstojíme, napětí se musí roznítit, až se stane nesnesitelným. Skutečné řešení je možné jen za cenu vlastního utrpení.⁸⁵⁾ Stín představuje to, o čem nejméně víme. Čím nevědomější je osobnost, tím snadněji získává působení anima a animy negativní charakter: jsou pak kontaminovány stínem.⁸⁶⁾

Je správné předpokládat, že nevědomé procesy jsou lokalizovány především ve spodních mozkových centrech od laloku mozku směrem dolů.⁸⁷⁾ Probudí-li se v člověku taková míra vědomí, že ví, kde končí jeho svoboda a kde začíná čelit moci „ne-já“ a pokud může pozorovat působení tohoto „ne-já“, potud o tom může vypovídat; archetyp je to nejzazší, co může člověk z vnitřních zkušeností poznat.⁸⁸⁾

Napodobení katatonních gest a cvičení prány v jogínských pozicích je třeba považovat za cílevědomý pokus sebeléčby obsahující proces kompenzace.⁸⁹⁾

79 Tamtéž, s. 95

80 Tamtéž, s. 98

81 Tamtéž, s. 100

82 Tamtéž, s. 104

83 Tamtéž, s. 111

84 Jung, C.G.: Dopisy. I. vydání. Praha: Sagittarius, 1996, s. 49

85 Tamtéž, s. 60

86 Tamtéž, s. 107

87 Tamtéž, s. 108,

88 Tamtéž, s. 108,

89 Tamtéž, s. 131

2 KONCEPTY VÍCEČETNÉ (NÁSOBNÉ) OSOBNOSTI A STÍNU U JINÝCH AUTORŮ

2.1 Shrnutí závěrů obecné psychologie

Psychologické pojetí osobnosti je nejednotné a reflektuje různé teorie osobnosti a různé přístupy.⁹⁰⁾ Osobnost lze chápat jako dynamickou strukturu projevující se navenek určitým chováním; struktura osobnosti je rozlišována jako horizontální a vertikální, která je chápána jako geneticky odlišná skladba z hlediska vývojového vrstvení složek.⁹¹⁾ Myšlenka vrstvení osobnosti je vyjádřena již u Platóna a odpovídá třem druhům duše u Aristotela, které by odpovídaly např. vrstvě somatopsychické, thymopsychické a neopsychické (duše vegetativní, animální a rozumová). Každá vrstva má své vlastní principy nebo zákony a vyšší vrstva je vždy nesena vrstvou nižší. Osobnost nelze chápat jako zcela jednotnou organizaci a je uváděna prožitková dichotomie⁹²⁾, která je jedním ze základních znaků duševního života; protikladné síly pramení z různých vrstev a v úvahu je brána existence center celku osobnosti. Tzv. hlubinná osoba⁹³⁾ již reflektuje jinou, nevědomou formu organizace osobnosti, která zpravidla vykazuje patické a infantilní rysy; zde se již hovoří o „dvoji osobnosti“, která je chápána tak, že tato hlubinná existence není beze zbytku přeměněna v kortikální osobu,⁹⁴⁾ uplatňují se v ní pudy, afekty, hlubinné obrazové vědomí (fantazie a halucinace), a v průběhu života se za jistých okolností může nebo vůbec nemusí manifestním způsobem projevit.

Otázky mnohonásobné osobnosti jsou shrnutě chápány jako stav, v němž je normální organizace duševního života desintegrována nebo rozštěpena na dvě nebo i více „osobností“.⁹⁵⁾ Jako klasický případ je uváděn Stevensonův „Příběh Dr. Jekylla a Mr. Hyde“ a Čapkův „Obyčejný život“. Jako možná příčina vzniku těchto rozštěpení je uváděna fixace na určité vzpomínky (které se aktivují) nebo průnikem nevědomé tendence; Tyto rozštěpy se objevují u normálních osob, mohou být i experimentálně navozeny a vytvářejí jisté organizace existující mimo systém známý osobnosti (tj. mimo vědomé „já“). Takové proměny osobností mohou vyvstat „náhle“, mohou trvat dlouhou dobu, a „černá osobnost“ může vykazovat obhroublý jazyk a cynické a arogantní výrazy...⁹⁶⁾

Existenci mnohonásobných osobností nelze jednoznačně vysvětlit jako vznikající z potlače-

⁹⁰⁾ Nakonečný, Milan: Encyklopedie obecné psychologie.2.vyd. Praha:Academia,1998.s.159

⁹¹⁾ Tamtéž,s.186

^{92,93,94)} Tamtéž,s.189

⁹⁵⁾ Tamtéž,s.158

⁹⁶⁾ Tamtéž,s.159

ných tendencí; mohou se zde rovněž objevit „entity“ vydávající se za někoho dávno zesnulého,⁹⁷⁾ a úplnější vysvětlení mnohonásobné osobnosti a těchto jevů dosud chybí. (Pozn.:⁹⁷⁾-viz¹⁰⁵⁾ s.29).

2.2 Zkušenosti světců a některých církevních autorit

Zvláštní akustické jevy (zpravidla exteriorizované) se vyskytovaly již u tzv. pouštních otců, a klasickým případem je svatý Antonín. Ze světců moderního věku to byl především sv. Jan Maria Vianney, který byl týrán démonem po dobu třiceti čtyř let; předzvěstí tohoto utrpení byl „vnitřní hlas“.⁹⁸⁾ Světec byl v následných letech démonem oslovován, postupem let útoky sláblly.⁹⁹⁾ Z jiného zdroje týkajícího se života tohoto světce citujeme: „Ďábel může působit na vnější smysly... takže osoba slyší rouhavá nebo obscénní slova nebo hrozivé zvuky, jaké zakoušel ve své době svatý farář z Arsu...“¹⁰⁰⁾

Akusticky, tj. slyšením výhružných hlasů, byla týrána i M. M. Alacoque, sv. Terezie z Lisieux, a další světci (sv. Wolfgang z Řezna, sv. Prokop, aj.); u některých byly tyto jevy zmiňovány až koncem života.

Romano Guardini uvádí,¹⁰¹⁾ že existuje „... opak řádu, rozvrat, jakási obludná říše“ související s vírou v demony, s pudovým životem, nepřirozeností a zvráceností, a že „jakýsi vnitřní hlas nám varovně praví, že i v nás samých je leccos nejasného, zmateného a děsivého, co by mohla tato víra probudit...“¹⁰²⁾

Z rozsáhlé práce Charlesa Journeta vyplývá, že „... pokrok v poznání zla učiníme pokrokem v poznání Boha ... obě poznání ... se doplňují navzájem. Podobají se dvěma krajním bodům páky: čím více je jeden konec tlačěn dolů, tím výše druhý konec stoupá ... Tvář Boží a tvář zla se tedy postupem času souběžně odkrývají... tvrdíme, že koexistence zla a všemohoucího a nekonečně dobrého Boha je tajemstvím ...“¹⁰³⁾ „Hřích ... v temnotách zpracovává naše podvědomí ... sedm hlavních hříchů je v nás stočeno do klubka jako spící hadi.“¹⁰⁴⁾

⁹⁸⁾ P.Dachovský, Karel: Sv. Jan Vianney, farář arský. 2.vyd. Olomouc: Matice Cyrilometodějská,1999. ISBN 80-901973-3-7, s.32

⁹⁹⁾ Tamtéž,s.34

¹⁰⁰⁾ Fr.O'Brien,Bartholomew: The Curé of Ars. TAN BOOKS AND PUBLISHERS, INC.1987. ISBN: 0-89555-324-4,s.80

¹⁰¹⁾ Guardini, Romano: Odpůrce.1.vyd.Matice Cyrilometodějská Olomouc, s.3

¹⁰²⁾ Tamtéž,s.4

¹⁰³⁾ Journet, Charles: Zlo. 1.vyd. Praha Krystal OP. 1998, s.13,15

¹⁰⁴⁾ Tamtéž,s.249

Problematikou tzv. „přítomností“ se obsáhle zabývá italský exorcista R.Salvucci.¹⁰⁵⁾ Uvádí, že je mnoho těch, kteří vnitřně slyší mluvit někoho neviditelného, který člověka neustále doprovází, mluví a radí a vysvětluje a nemůžete se ho zbavit. Tato „jsoucna“ nejrůznějších druhů – objevující se během modlitby, avšak existující i v běžném bdělém stavu¹⁰⁶⁾ - mluví vulgárně, často různým nářečím nebo cizí řečí; tyto „bytosti“ se ovšem vydávají za již zesnulého člověka (často nehoda nebo násilná smrt), sdělují rovněž své osobní údaje, které se někdy potvrdí, jindy nikoliv. Někteří z nich „byli posláni buď aby působili zlo ... někteří se jeví jako špatní plní závisti a nenávisti, jiní se jeví dobří...“¹⁰⁷⁾ někteří rovněž odhalují, v jakém stavu se nachází posedlý člověk, kolik duchů má v sobě a radí, jak ho osvobodit.¹⁰⁸⁾

Z této části práce R. Salvucciho vyplývá, že existenci těchto „přítomností“ je možno považovat za reálnou, avšak v jiném řádu existující. Nelze potvrdit, že se jedná o bloudící duše, neboť ekumenický koncil v Lyonu v r. 1274 tuto možnost vyloučil,¹⁰⁹⁾ a otázka zůstává otevřená.

Podobně i exorcista G. Amorth uvádí, že velmi obvyklým jevem je „... jistý hlas“ vnukající modlitby a jindy úplně jiné věci,¹¹⁰⁾ uvádí i pocit možnosti zdvojení a pronikání částí své osoby do i vzdálených prostředí; tyto jevy uvádí jako dary od ďábla.¹¹¹⁾

Z osobních rozhovorů byl v rámci případových studií (viz část 3) zaznamenán „vnitřní hlas“ varovně výhrušného charakteru u muže v den ukončení noviciátu, večer před složením věčných slibů; citujme: „Pavle, co to děláš... rozmyslel sis to dobře...?“ (P.G.,O Carm.) Františkánský kněz (P.Radim OFM) v rozhovorech uvedl dva příklady týkající se akustického vystoupení „toho druhého“: mnichovi meditujícímu před křížem se náhle zdálo, že z kříže slyšel hlas: „...stejně nedosáhneš spásy...(!)“. Druhý případ se týká jednoho z minulých Svatých Otců, kterého v jisté situaci napadla přibližně tato myšlenka: „...tak jsem přece jen něčeho dosáhl... nyní jsem ...“ atd.; a náhle jakoby slyšel hlas: „Ale Pepičku, nemyslíš si toho o sobě trochu moc...?“ (tento Sv. Otec se jmenoval Josef).

105, 106, 107 Salvucci, R.: Zkušenosti exorcisty. Kostelní Vydří, Karmelit. nakl. 1999. ISBN 80-7192-180-7. s.86

108 Tamtéž, s.87

109 Tamtéž, s.88

110, 111 Amorth, Gabriele: Exorcista vypráví. Kostelní Vydří, Karmelit.nakl. 2000. ISBN 80-7192-494-6, s.25

2.3 Jiné zdroje

Otázkami existence násobné osobnosti a „alter ega“ se zabývali L. Stevenson v příběhu Dr. Jekylla a pana Hyde, rovněž E. A. Poe, a snad nejlépe jsou zpracovány v Čapkově příběhu „Obyčejný život“. Protagonista příběhu dochází k závěrům, že měl jakési tři „osoby“ – životy, a celkem napočítal osm životních dějů. Rovněž rozeznával dva hádající se hlasy – jeden, který jakoby obviňoval a druhý, jakoby se hájil ... „... jakoby se dva lidé tahali o mou minulost a každý si ji chtěl přisvojit největší kus“.¹¹²⁾ Později svárlivý hlas začíná hlavní postavu příběhu napadat, vytahovat na povrch rané „tabu“ zkušenosti a předkládá mu, co všechno (v negativním slova smyslu) mohl udělat (a co se nestalo!).¹¹³⁾ Hrdina příběhu spatřuje „já“ jako cosi nad těmito figurami a sama sebe spatřuje jako jistý zástup lidí, z něhož se příslušná role pro konkrétní situaci vybírá. Rovněž rozpoznal v tomto „podivném dramatu“ i něco, „o čem se nemluví“, co straší a čemu se ti ostatní vyhýbají.¹¹⁴⁾

Rovněž „Osobosoba“ B. Königové popisuje existenci násobné osobnosti de facto v každém z nás. Vedle existence dvojníka¹¹⁵⁾ bylo popsáno devět dalších fragmentárních osobnosti, „stvoření, která jsme pokládali za ztracená, a vyjadřují své názory samozřejmě aniž by byla tázána, a přesto jen zřídka bez odpovědi...“.¹¹⁶⁾ V tomto kontextu je popisována i „postava“ hermafroditního charakteru, „stojící na hraně“. Úplné já pak v příběhu představuje kterákoliv z těchto postav, když opustí „dům“ a obsahuje pak všechny ostatní... Postava „Anatol“ je popisován jako amorfní hmota, „zlý omen“ přinášející smrt ...;¹¹⁷⁾ postava nazývaná Vladimír si uchovává odstup, a „nezačne si nic s žádnou bytostí“ ani s kteroukoliv z ostatních pod-postav.¹¹⁸⁾

Hlasové „průvodce“ nacházíme u Sokrata („daimonion“, chápané jako „cizotvar“ zažívaný jako cosi mimo vlastní já),¹¹⁹⁾ i u J. A. Komenského („Labyrint světa a ráj srdce“); občasná rozpolcení postavy ve dvě různé bytosti, které spolu hovořily a vysmívaly se jedna druhé, je popisováno v románu „Vesnický lékař“¹²⁰⁾, kde je ve starém příběhu o bruslaři popisován

¹¹²⁾ Čapek, Karel: Obyčejný život. Praha. NLN, 998. s.363

¹¹³⁾ Tamtéž, s.400

¹¹⁴⁾ Tamtéž, s.413

¹¹⁵⁾ Königová, Barbara: Osobosoba. 1.vydání. Praha. Nakl. Havran. ISBN 80-86515-08-7. s.12

¹¹⁶⁾ Tamtéž, s.73

¹¹⁷⁾ Tamtéž, s.142

¹¹⁸⁾ Tamtéž, s.150

¹¹⁹⁾ Fischer, J. L.: Případ Sokrates. 2.vydání. Praha. 1994. s. 125

¹²⁰⁾ Coolen, Antoon: Vesnický lékař. 5.vydání. Praha. Odeon. s.21

stín jako parodující a pitvořící se existence, které se bruslař nemohl zbavit (zde je koncept stínu zasazen již i do kontextu mytologického příběhu).¹²¹⁾

Existence „druhé já“ je popisována i na případu posedlosti otce Surina¹²²⁾, který tento stav prožíval, jako by měl dvě duše, z nichž ta druhá byla jakási cizí, projevující se podle „rozmaru démonů v nárcích a křiku...“. Zde je rovněž uváděna „zarážející podobnost se zkušenostmi schizofrenních pacientů“ a interdisciplinární i intradisciplinární propast mezi klasifikováním duševní choroby a náboženského prožitku.¹²³⁾

Víra v „druhé já“ se udržuje ve Skandinávii,¹²⁴⁾ podle germánských tradic je tělo hostitelem nejméně tří entit a psychický dvojník je srovnáván s řeckým pojmem „daimon“,¹²⁵⁾ stín je zde chápán jako „zdaleka nejznámější vyjádření víry v dvojníka, je přirovnáván k viditelné formě skryté tváře člověka, v citaci Homéra „stín uchovává lidské city“ a je uváděna i věštecká funkce, případně i varování před hrozícím nebezpečím a „soudržnost různých pověr“.¹²⁶⁾ I v tomto zdroji je uváděna mnohočetnost duše a pojem „genius“ nebo „daimon“ je chápán jako jev osobnost člověka determinující, avšak nikoliv totožný s duší nebo životem člověka, a rovněž je uváděn jako existující vně člověka.¹²⁷⁾ Psychický dvojník se objevuje i ve finských a estonských tradicích, a u finské menšiny ve východním Rusku se udržuje víra ve dvě duše nacházející se v různých tělesných orgánech, a v jednoho „dvojníka“.¹²⁸⁾

I jinde¹²⁹⁾ nacházíme zmínky o nepřipraveném střetnutí s nevědomím a o jakési vlastní „duši“ v jednotlivých částech těla; v projekci na jednotlivé části těla se může zjevovat to, co je nazýváno archetypy kolektivního nevědomí, přičemž je možné, že tyto „archetypy“ jsou nějak spojeny s určitými tělesnými funkcemi nebo oblastmi. Existence postav dvou bojovníků může ve snovém zjevení ztělesňovat sjednocenou přirozenost protikladů; znovu se objevuje koncept různých „duší“ u přírodních národů, i možná existence vnitřního vědomí natolik vzdáleného

¹²¹⁾ Tamtéž, s.42

¹²²⁾ Sudbrack, Josef: Náboženská zkušenost a lidská duše. Kostelní Vydří. Karmelitánské nakl. 2002, ISBN 80-7192-514-4, s.82

¹²³⁾ Tamtéž, s.53

¹²⁴⁾ Lecouteux, Claude: Vily, čarodějnice a vlkodlaci ve středověku. Příběh dvojníka. I. vydání. Praha. Nakl. Volvox Globator 1998. s.54

¹²⁵⁾ Tamtéž, s.105

¹²⁶⁾ Tamtéž, s.139, 140

¹²⁷⁾ Tamtéž, s.159

¹²⁸⁾ Tamtéž, s.162

¹²⁹⁾ Von Franz, Marie-Louise: Sen a smrt. Praha. Nakl. Portál. 2000. s.76

od našeho vědomí, že převedení jeho obsahů do našeho současného vědomí je téměř nemožné...¹³⁰⁾ U konceptu „dechového těla“ uznávaného mnoha přírodními národy. lze najít paralelu s tzv. „jemným tělem“, takže jisté emoce, intenzivní myšlenky a fantazijní obrazy vystupují vůči subjektivnímu já od něj odděleně, přičemž člověk má pocit, jako by vystupovaly z nitra těla.¹³¹⁾ I zde nacházíme konstatování, že v nevědomí existují věci zpochybňující kategorie našeho vědomého světa a že s existenční formou uvnitř časnosti jde paralelně forma existence mimo čas (což občas tušíme...)¹³²⁾

V jiném zdroji existuje zmínka o „uroborickém“ vědomí souvisejícím s podzemím a podsvětím (jinak řečeno s nevědomím).¹³³⁾ O prostoru freudovského „id“ se dozvídáme, když se do něho propadneme puklinami, trhlinami a prasklinami ve vědomí, přičemž toto „id“ je zcela odděleno od vnějšího světa a jedná s ním pouze „prostřednictvím ega“;¹³⁴⁾ rovněž zde je zmiňováno vědomí plíc a jejich hlasu skrze dech.¹³⁵⁾ Zážitky nevědomí jsou zde dávány do souvislosti s prožitky podsvětí, které jsou vysvětlovány jako napadení zespoďu; stínový svět v hlubinách pak představuje jakousi kopii denního vědomí, a uvádí se existence „černé bytosti“¹³⁶⁾ nebo také temného anděla – termín korelující s pojetím stínu, a rovněž o zastínění naší osoby archetypovým obrazem. Id obsahuje zlo a „vražedné a sadistické chťiče“.¹³⁷⁾

Možné náznaky souvislosti s jevy popsány v hypotéze této bakalářské práce může dát i koncept perinatálních matric Stanislava Grofa, a větší vypovídací schopnost bude mít jim popsáný případ Flory, který on sám popsal jako „nejpodivnější a nejdramatičtější událost“¹³⁸⁾ v jeho výzkumu mimořádných stavů vědomí, která neobsahovala prvky z materiálního světa, ale byla archetypální.

Jevy podobné výše popsáným „přítomnostem“ se vyskytují i při praktikování buddhistických meditací a tzv. muder, kde jsou popisovány jako karmické vzpomínky na minulé životy a tzv. „karmické jiskry“; tyto jevy jsou zde chápány jako více či méně běžně se

¹³⁰⁾ Tamtéž, s.114

¹³¹⁾ Tamtéž, s.130

¹³²⁾ Tamtéž, s.142

¹³³⁾ Hillman, James: Sny a podsvětí. 1. vyd. Praha Portál. 1999. ISBN 80-7178-301-3. s.43

¹³⁴⁾ Tamtéž, s.26

¹³⁵⁾ Tamtéž, s.49

¹³⁶⁾ Tamtéž, s.55

¹³⁷⁾ Tamtéž, s.143

¹³⁸⁾ Grof, Stanislav: Dobrodružství sebeobjevování. 1. vyd. Praha. Nakl. GEMMA 1989,1992. ISBN 80-85206-15-3. s.197, 198, 199

vyskytující, v takových případech je však doporučována přítomnost někoho blízkého, a rovněž buddhistického kněze. I zde však bližší vysvětlení (tj. zda se jedná o jakési existence v jiném řádu) chybí.

Pokud se některé dílčí „postavy“ vůbec nedostanou na scénu, vzniká v lidské psychice v důsledku toho zvláštní druh mezery, která je podle německého psychologa Mitscherlicha okamžitě vyplňována démony.¹³⁹⁾

¹³⁹⁾ Starý, R.: Cheiron, askleipovská medicína a Jungovská psychologie. Vydání 1. Praha, Sagittarius. ISBN 80-86270-03-3. s.72

3 PŘÍPADOVÉ STUDIE

Dále popisované případové studie byly shromážděny v 90. letech, a jeden popis spadá až do poloviny 60. let. Hlavním společným jmenovatelem jevů na úrovni osobnosti budou akustické projevy, resp. zaznamenané výroky hlasu, který byl prožíván mimo vědomé „já“ a který nebylo možno volním ani jiným zásahem ovlivnit. Z hlediska obsahu převažovala lež, nátlaky a vydírání jakéhokoliv druhu, doprovázené úzkostí a strachem. Tyto jevy budeme nazývat interiorizované, na rozdíl od druhé skupiny „exteriorizovaných jevů“, které kontextově s první skupinou do jisté míry souvisely, avšak jejich hlavním obsahem byly tzv. paranormální jevy, resp. synchronicita.

3.1 Jevy na úrovni osobnosti

Slyšený hlas byl téměř vždy povýšený, cynický, arogantní a zcela chladnokrevný. Z desítek nasbíraných výroků budeme prezentovat nejvýraznější.

- muž středního věku akusticky týrán několik let; pokusy o tyranii, vydírání, zastrašování, ponižování: „... ty mně neznáš ...“; „... tak co, křesťánku...“; „... tak co, ty parchante...“; „... ty můj otroku... ty má loutko... patříš mně... já ti aspoň zabučím...“ (tento zvuk se skutečně z nitra týrané osoby ozval); „to si ještě uvážíš... rozvážíš... ty mně líbeš ... obejmi mě...“ (pravděpodobně narážka na historickou událost Ježíš – Jidáš)
- v jiném případě se hlas představil takto: „jsem sinister, vše umocním ...“ (tj. zlý duch)
- jáhen vyššího věku, svou profesí poradenský psycholog, akusticky týrán po mnoho let; obsahy, výhrůžky, zastrašování, vydírání. Rozhodl se volit vnitřní svobodu a neotročit nátlaku; je si jasně vědom, že se nejedná o psychózu
- mladý terciář jistého řádu, který je již od dětství vystaven hlasovému zastrašování, ponižování a vydírání, které sám klasifikuje jako „dábelské zastrašování“. Jeden z výrazů: „... ty chcípáku...“; dostává ambivalentní příkazy, po jejichž splnění je ihned obviněn („... a kdo ti říkal, abys to dělal...!“).
- jindy byl muž středního věku zastrašován výrazy: „... nebo tě pošlu do Jeruzaléma na svatou polívku...“; „... nebo ti brnknu...“; při mši v kostele stejná osoba slyšela hlas: „... marná sláva...“. Jindy při pouhé myšlence, aby tato tyranie přestala se ozval hlas: „... ty bys toho chtěl...“; v jiném případě byla osoba častována výroky: „... ty můj dvojníku...“, „... ty můj čtenáři...“; „... chvílku vo mě vi“ (tj. věz, že jsem) a: „... tak se na mně léči...“ (pozn.: tyto zvláštní výrazy jsou interpretovány doslovně).

- jindy muž slyšel v kostele při bohoslužbě výrok: „...šplháš, panáčku, tady žádnéj bůh není; ten tady bude až v hodině smrti...“
- v jiné situaci cynický hlas podal následující komentář k doma uchovávané svěcené vodě: „...vobyčejná slaná voda...“; jindy se hlas uvedl takto: „...abych nebyl nějaký Zeus...!“
- delší dobu byla sledována případová studie nazvaná „Dábel jako zpovědník“, kde se již objevují dva hlasy, z nichž jeden „zповídá“ a druhý mu „odpovídá“. Jeden z nich si pak rád hraje na „obhájce“ – tj. „obhajuje“ takto týraného nešťastníka, a druhý pak na „žalobce a samosoudce“. Dopad této „strategie“ je strašlivý; po těchto útocích se hlasové projevy stáhnou, a předstírají, že neexistují. Po energetickém vyčerpání týrané osoby pak plíživě využijí jakékoliv průrvy v paměti, v citech a v oblasti svobodné vůle člověka, kam vloží jakékoliv zvrácené nebo sadistické představy (zde již zavádíme výraz „pseudo-já“). Podobně dva hlasy s oblibou akusticky inscenují hádky mezi „mužem a ženou“, kde si „ženský“ hlas hraje na „ochránce“.
- závěrečný případ může vyznít (i) humorněji. Jednu z těchto osob toto týrání takřikajíc přestalo bavit, a „alter-ego“ (stalo se v kostele) bylo osloveno zcela lidově takto: „Tak jdi do...“. Po chvíli se ozval hlas: „třeba z ..., přece jsem to já“.

Všechny popisované případy byly zaznamenány na půdě křesťanství, byly však zaznamenány i případy dvou žen, u nichž nebylo známo, že by explicitním způsobem praktikovaly jakoukoliv víru. Jedna z nich popisovala možnost komunikace se dvěma vnitřními „postavami“, z nichž jedna byla údajně postavou jakéhosi starce. Druhá žena dostávala z podobného vnitřního „zdroje“ instrukce, co má komu sdělit. V obou případech se tyto „přítomnosti“ explicitně nejevily jako výhrušné, i když lze usoudit, že „doporučovací“ tón byl pouze jednou z masek, za kterou se tato „přítomnost“ skrývá.

3.2 Exteriorizované jevy

- vdova vyššího věku: v nohách postele se jí zjevila temná postava, která se jí představila jako „její manžel“. Po odmítnutí dostala ránu, až „spadla z postele“; na těle zůstala viditelná modřina. Jindy, před odjezdem na jedno z poutních míst slyšela hlas: „Nikam nepojedeš!“. Po odmítnutí dostala prudkou ránu s viditelnou modřinou. V jiných případech slyšela řinčení rozbitého skla v domě (vše shledáno v pořádku); krátce před tím, než se jí v zahraničí stal úraz na noze, slyšela hlas:

„Konečně jsem tě dostal“! (rok 2001).

- manželé středního věku při prázdninovém výletu v zahraničí (po značném akustickém týrání jednoho z nich až k nevolnosti); ozvaly se dva hlasy: „Tak proč lžeš?“ – „Já jenom lžu...“. Jakési současné podzemní zadunění slyšeli oba manželé (rok 2001)
- muž středního věku; uprostřed noci silný sensorický vjem, jako by mu do postele skočil pes
- byl zaznamenán případ, kdy bylo v bytě uprostřed noci slyšet kroky se silným pocitem houpání podlahy
- mladý dělník odchází náhle z nevysvětlitelných důvodů z noční směny s odůvodněním, že se chce podívat domů. Před domem se postaví pod okno svého bytu, které za chvíli zhasne. Muž jde do bytu, který je zevnitř zamčen; nachází zde nevídaného „společníka“ své manželky (případ pochází z poloviny 60.let)
- jindy byla osoba i přes své odmítnutí obdarována zarámovanou fotografií s konkrétním žánrovým námětem. Protože nechtěla mít pocit závaznosti, ponechala tento obrázek na stanici metra s tím, že si ho někdo vezme. Po dojezdu do místa bydliště vzdáleného několik hodin cesty nachází ve svém bytě se stěny spadlý obraz s námětem více než podobným tématu na fotografii.
- jiná osoba vyla v noci vyděšena hlukem z vedlejšího bytu, jakoby tam byla vražděna stará žena. Po opatrném nahlédnutí přes balkon bylo zjištěno, že žena v posteli klidně čte. Prožitá hrůza však dohnala tuto osobu k závěru, že se od ní očekává, aby obětovala svůj život. Za městem (po krátké modlitbě) vyšplhala tato osoba na stožár vysokého napětí, a dotkla se drátů; žádná elektřina v nich nebyla...
- žena středního věku měla večer po ukončení sledování televizního programu náhlý pocit až metafyzické hrůzy, který popsala tak, že si byla jista, že vzadu za ní je d'ábel; toto „cítění a vědění“ se pak zprava kolem hlavy půlobloukem přetočilo a před obličejem „viděla“ „tvář Krista...“; předtím však měla i vidění jakéhosi temného stínu na levé straně těla, který se jí chtěl dotknout.
- Jistý muž se vracel veřejnou dopravou do svého bydliště. Několik kilometrů před domovem náhle uslyšel hlas: „Já bych řekl, že to bude konec listopadu....“ Okamžitě mu druhý hlas odpověděl: „Já bych řekl, že to bude spíš počátek prosince ...“. Po návratu domů měl muž doma dopis, v němž mu bylo oznámeno, že ho čeká studijní cesta do zahraničí s nástupem 30. listopadu...

3.3 Námitky a diskuse

V této části poukážeme na některá úskalí, která je možno vyvodit z několikaleté praxe pozorování a vyhodnocování výše popsaných jevů.

- Jednou z největších záludností je skutečnost, že popisujeme (s výjimkou exteriorizovaných případů, které je možno objektivizovat) „neexistující“ jevy. Zaprvé, již ten, kdo je verbalizuje, je okamžitě přesvědčován, že neexistují. Zadruhé, u velké většiny „příjemců“ těchto projevů jistých „přítomností“ - s výjimkou těch, kteří podobné zkušenosti mají a jsou s těmito jevy obeznámeni natolik, že je nepopřou – můžeme pouze potvrdit, že při dotazování po konkrétních obsazích sdělení se u osoby, která byla vystavena takovému zážitku velmi rychle objeví zívání a ospalost nebo náhlé tendence k prudkým výkyvům emocí – často smích nebo tendence k výbuchům smíchu nebo naopak tendence rozplakat se ve velmi rychlém střídání obou pólů, a velmi často tendence takový prožitek popřít (pravděpodobně již nikoliv na vědomé úrovni); působení těchto „přítomností“ vniká do oblasti vědomého „já“ z nevědomé a iracionální části psychiky, prostřednictvím krajních extrémů emocí a představivosti, a pod velkým tlakem budou nabízet emocionální, vzpomínkové, představivostní a akustické doprovody situací dávno minulých nebo imaginárních.
- Velkým svodem může být představa nebo úvaha, že se tyto jevy vyskytují pouze na půdě křesťanství či katolicismu; nejen že tomu tak není, avšak některé jiné filosoficko-náboženské směry by mohly „nabídnout“ stejnou nebo i horší variantu. Např. v Japonsku nebo v Číně jsou děti již od dětství vybavovány barevnými pentličkami a do oken se instalují malá zrcátka na ochranu proti zlým duchům, v jiných oblastech světa by bylo možno identifikovat podobné způsoby ochrany.

S rozhodností nelze ani tvrdit, že se tyto jevy mohou objevit pouze v rámci nějaké víry či náboženství; z výroku jistého jáhna citujeme: „...to se bude dít přes všechno, třeba i přes lopatu...“; lze však předpokládat, že v rámci náboženského smýšlení budou tyto jevy zřetelnější, resp. vystoupí dříve do popředí.
- Je pravděpodobné, že mnoho psychologů a psychiatrů blíže neobeznámených s těmito jevy vysloví pravděpodobně velmi rychle kategorické soudy o psychóze nebo schizofrenii. V této bakalářské práci je možno s přihlédnutím k výše uvedeným případovým studiím a k poměrně rozsáhlému srovnávacímu materiálu dovodit, že ve všech popisovaných případech i ve srovnávací literatuře je u osoby trpící těmito jevy vědomé „já“ neporušeno, její sebehodnocení, intelektuální, paměťové a volní prvky

existují – pokud bylo možno posoudit - v rámci přijatých sociokulturních norem společnosti, a v mnoha případech dosahují vysokého pracovního i lidského výkonu; vědomé „já“ může být často oslabeno a zúženo, avšak vědomí zůstává jasné a existuje jistá míra disidentifikace s „ne-já“.

Současně je nutno zdůraznit, že schizofrenie nemůže předvídat budoucí události nebo shazovat předměty se zdí na vzdálenost mnoha kilometrů ...(!) (z osobního rozhovoru s diagnostikovaným psychotikem uvádíme: „Myslel jsem si, že jsem bůh...“; ze zprostředkovaného rozhovoru s diagnostikovaným psychotikem lze uvést jeho výrok: „... boží muž v mé hlavě...“).

- Další paradoxností je skutečnost, že se tyto interiorizované „přítomnosti“ často objevují v průběhu modlitby; jejich iritující charakter je zjevný a není v lidských silách omezit nebo potlačit tyto projevy, ať už jsou vysvětlitelné aktivací jiných „jáských center“, existencí entit v jiném řádu, nebo jiných stavů vědomí. Empirické zkušenosti dotvrzují zjištění C.G.Junga, že některé „komplexy“ nikdy předtím ve vědomí nebyly; empiricky lze rovněž potvrdit existenci „vědomí plic“ (případně i dílčí „vědomí“ jiných orgánů, resp. archetypové projekce související s jinými stavy vědomí), a existenci „toho druhého“ nebo „něčeho jiného“ v nás začít brát jako fakt.
- Empiricky lze rovněž potvrdit Jungovy závěry ve vztahu persona-masky, i jeho charakteristiku obou inferiorních „postav“ anima a animy, jejichž varovné vystoupení bylo v jednom z případů rovněž zaznamenáno (jednalo se o vizi dvou masek, které pronesly jisté varovné výroky na úrovni částečně bdělého vědomí těsně před úplným probuzením v den, kdy mělo dojít k jistému významnějšímu rozhodnutí; varovné hlasy byly v tomto případě dosti opodstatněné).
- Dalším paradoxním projevem je i téměř pravidelné zhoršení popisovaných zvukových projevů v návaznosti na použití některé formy obrany; částečné vysvětlení poskytuje příklad tlaku na jednu stranu dvoustranné páky (viz ¹⁰³); jako řešení se v tomto případě ukazuje pokusit se přijmout existenci dvou protikladných sil, nebo (pravděpodobně účinnější forma) vysledovat taktiku těchto protagonistů stínu a použít Jungem popisovanou „diplomacii“.
- V praxi je třeba připravit se na skutečnost, že i dobře míněné rady a doporučení selhávají; někdy se tato „stínová stránka“ projeví jako vědomí zlé osoby a člověk je pak prožívá jako těsně pod povrchem, nebo toto vědomí vystoupí a svým způsobem je

i rozpoznatelné na povrchu těla; tato empirická zkušenost je srovnatelná se závěry Stanislava Grofa ve vztahu k „případu Flory“ (viz¹³⁸); jindy (naštěstí snad častěji) vycházejí tyto akustické projevy z nitra a lze je dát do souvislosti s existencí „jemného těla“ (viz^{130,131}), ale i do souvislosti s tzv. „hlubinnou osobou“.

- Mnoho těchto subjektivně prožívaných (interiorizovaných) „výroků“ a „sdělení“ ze zdroje nebo zdrojů pocházejících mimo vědomé „já“ lze srovnat s prožitkovými zkušenostmi J.M.Vianneye (viz⁹⁸), které byly však často exteriorizovány a objektivizovány v tom smyslu, že hluk a hlasové projevy slyšela i jiná osoba nebo osoby; zde je otevřeně používán termín „ďábel“, a není bez zajímavosti že sv. J. M. Vianney, jsa jednou na tuto věc kýmsi dotazován, odpověděl: „Člověk si zvykne na všechno, přáteli; *grappin* a já jsme téměř soudruhy.“¹⁴⁰ (Výraz *grappin* používal světec k ironizaci existence ďábla ve svém životě, resp. takto ďábla nazýval.)
- Prožitková empirie rovněž naznačuje, že tyto jevy (je již méně důležité, zda je nazveme demony v jejich oddělených projevech) které se maskují vjemy, emocemi, pseudo-myšlenkovými proudy a přechasto i maskami „dobra“ (z pod nichž později zaútočí) existují na úrovni mezivrstev osobnosti nebo zvláštních „mezer“ v psychice, nebo i v „puklinách ega“, a lze je rovněž popsat jako „protagonisty Stínu“; Stín je však v této bakalářské práci rozlišován na koncept Stínu v užším a širším smyslu, přičemž Stín v užším smyslu je chápán v jungovském pojetí jako souhrn inferiorních vlastností a dalších, z nevědomí vystupujících „přítomností“ nebo projevů, a Stín v širším slova smyslu je chápán jako pozůstatek pádu (jehož projevy v nevědomí nelze ovšem objektivně oddělit od projevů Stínu v užším slova smyslu).
- Setkání s těmito jevy představuje konfrontaci s nelidskými silami a může způsobit i značný psychický otřes.

3.4 Možnosti obrany

3.4.1 Přirozené prostředky

Empiricky byl prokázán významný vliv zdravého životního stylu v obecném slova smyslu, jmenovitě pak vliv dietetiky, vodoléčby, pravidelných pohybových cvičení spojených s regulací dechu, pravidelný vytrvalostní běh nebo chůze, cvičení prány s použitím tzv. voka-

¹⁴⁰ Fr.o'Brien, Bartholomew: The Curé of Ars. TAN BOOKS AND PUBLISHERS, INC. 1987. ISBN: 0-89555-324-4, s.82

lického nebo konsonantního dýchání, poklepy a masáže tzv. meridianových cest, rovněž použití některých prostředků tradovaných již ve středověku (především česnek, vtírání olivového oleje nebo sádla do některých částí nebo celého povrchu těla, bylinné čaje, apod.).

3.4.2 Psychologické prostředky

Podle získaných zkušeností lze potvrdit, že je třeba vysledovat taktiku těchto „protagonistů stínu“ a zaujmout vůči nim určitou „diplomacii“; podle konkrétní situace se doporučuje užití paradoxní intence, Jungem popisované střídání rolí (vnitřně, nikoliv nezbytně manifestním způsobem) dokud nebude dosaženo uspokojivého výsledku alespoň v kompenzačním smyslu; stejně tak je někdy třeba přijmout svou slabost vůči těmto útokům (která se pak stává zbrání), v jungovském slova smyslu i přijmout afekt a do té míry se mu podrobit, aby člověk rozpoznal jeho poselství (stejně tak je ovšem třeba nálady, které takový afekt přináší, objektivizovat a zaujmout vůči nim stanovisko disidentifikace), a konečně jedním z nejvýznamnějších prostředků bude naučit se přijmout utrpení (chceme-li, naučit se s tímto utrpením žít, za předpokladu, že tyto jevy nepřesahují únosnou hranici). I některá gesta mohou mít kladný vliv (hesychasmus, tzv. mudry).

3.4.3 Svátosti a svátostiny

Dlouhodobé zkušenosti ukazují, že ze svátostí je pravděpodobně nejúčinnější svátost smíření (lze doporučit jungovský návrat před konflikt nebo negativní zážitek se současným regresivním obnovením persóny), a přijetí svátosti pomazání nemocných (třeba i opakovaně).

Ze svátostin přináší u exteriorizovaných jevů a případů tzv. synchronicity nebo slyšení hlasů předvídajících blízké události velmi pozitivní výsledky exorcismus (i několikrát opakovaný), vysvěcení bytu nebo domu a používání exorcizované soli a exorcizovaného oleje na ochranu míst (případně i vozidel). Na osobní úrovni je dále nejosvědčenější nošení látkové formy karmelitánského škapuliře, k němuž se váží m.j. i přísliby zvláštní ochrany proti útokům podobných negativních sil, používání exorcizovaného oleje a exorcizované soli, a velmi výrazný účinek může mít v konkrétních případech nošení posvěceného rubínu nebo diamantu (obojí navazuje na mytologické a středověké prameny, jejichž původ nelze zjistit; tradice rubínu jako ochrany je uváděna jak v křesťanství, tak např. i v hinduismu).

Rovněž se doporučují různé formy kněžského žehnání a požehnání, a zasvěcení se Panně Marii.

Jedním z nejvýznamnějších pozitivních činitelů se nakonec ukazuje čas.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo ověřit hypotézu v úvodu práce stanovenou a týkající se takových oblastí nevědomé psyché, které se za určitých okolností mohou manifestovat buď zvláštními hlasovými nebo jinými akustickými projevy na úrovni osobnosti - tj. vnímané jakoby vycházely z nitra osoby, nebo slyšené z vnějšího okolí této osoby (až na výjimky pouze však subjektivně), dále popsat a pokusit se zasadit do kontextu druhou skupinu jevů s nevědomím souvisejících a spadajících do oblasti tzv. paranormálních jevů nebo synchronicity. Tyto jevy byly empiricky zachycovány přibližně od počátku 90. let, a to zprvu spontánně, později již vědomě formou soukromých rozhovorů prováděných autorem této bakalářské práce při vhodných příležitostech.

Byly to tedy tyto jevy, které vedly k následnému studiu Jungových teorií a konceptů osobnosti, k porovnání těchto závěrů s jinými zdroji vztahujícími se k dané problematice a konečně i k pokusům o jejich vysvětlení. Lze konstatovat, že prostudované zdroje potvrzují možnost existence těchto empiricky zachycovaných jevů spadajících do oblasti nevědomí, do oblasti vztahů vědomí a nevědomí a do oblasti archetypových projevů. Empiricky lze rovněž potvrdit existenci archetypů anima a animy; akustické a hlasové projevy jiných entit – nazývaných jinde „přítomnosti“ – lze potvrdit, avšak nelze je vysvětlit jako pouhé odštěpky nebo dílčí části psyché na úrovni osobního nevědomí, neboť zde se vskutku mohou manifestovat i jevy nebo výroky, které s osobní historií jedince neměly naprosto nic společného, přičemž některé z nich mohou nabýt i okultního charakteru (zde se jeví jako velmi účinná některá forma duchovní ochrany). Na úrovni této bakalářské práce jsou tedy tyto jevy chápány jako pocházející od protagonistů stínu, jejichž bližší identifikace je mimo lidské možnosti, a možná vynikne lépe na obrazové příloze této práce. Zúženější Jungovo pojetí stínu jako souhrnu inferiorních nebo jiných odtržených částí psychiky s vysokou, resp. s úplnou vlastní autonomií je v této práci rozšířeno i na širší smysl tohoto slova, a Stín v tomto smyslu tedy chápeme jako pozůstatek pádu; tak lze - s opatrností - vysvětlit, že některé s popsaných negativních a destruktivních projevů vstupují „okny a dveřmi“ do osobnosti z kolektivního nevědomí.

Zkušenosti i prostudované zdroje dokládají, že není plně v lidských možnostech zbavit se stínu, který se jeví jako svého druhu nezbytná součást lidské existence. Lze jen potvrdit, že stažením projekcí z vnějšího světa se za jistých okolností toto alter-ego nebo stínová postava nebo postavy projeví, a že takové setkání a následné zacházení s těmito jevy vyžaduje značnou osobní odvalu, kdy v počátečních stádiích budou okamžité vnější projekce a „únik před sebou samým“ (?) nejběžnější reakcí; teprve jejich objektivizací a pokusem o definování hranic „já“ a „ne-já“ lze získat jistý odstup, který implicitně může nabídnout i skromné formy řešení. Nikdy nelze hovořit o vítězství, neboť již to by v sobě implicitně obnášelo porážku. Někdy se tyto stavy a zkušenosti podobné „vnitřnímu ukřižování“ mohou krátkodobě změnit, rozhodně však je nechceme jednoznačně klasifikovat jako „temnou noc“ některých světců. Není tajemstvím, že se tyto destruktivní a temné síly obrací proti člověku, a Jung sám několikrát vyslovil, že je velmi obtížné zjistit, které „já“ je vlastně to „pravé“ já...

A tak lze tuto bakalářskou uzavřít často uváděným citátem z „Deníku venkovského faráře“ G. Bernanose „...je velmi lehké sám sebe nenávidět, ale velkou milostí je na sebe zapomenout...“

Seznam literatury

1. Amorth, Gabriele: Exorcista vypráví. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-494-6
2. Coolen, Antoon: Vesnický lékař. 5. vyd. Praha: Odeon, 1968
3. Čapek, Karel: Obyčejný život. Praha: NLN, 1998
4. Dachovský, Karel: Sv. Jan Vianney, farář arský. 2. vydání Olomouc: Matice Cyrilometodějská, 1999. ISBN 80-901973-3-7
5. Fischer, J. L.: Případ Sokrates. 2. vydání. Praha, 1994
6. Grof, Stanislav: Dobrodružství sebeobjevování. 1. vyd. Praha. Nakl. GEMMA 1989, 1992. ISBN 80-85206-15-3
7. Von Franz, Marie-Louise: Sen a smrt. Praha. Nakl. Portál. 2000
8. Guardini, Romano: Odpůrce. 1. vyd. Matice Cyrilometodějská Olomouc
9. Journet, Charles: Zlo. 1.vydání. Praha. Orystal OP. 1998
10. Jung C. G.: Dopisy. 1. vydání. Praha: Sagittarius, 1996
11. Jung, C. G.: Obraz člověka a obraz boha. 3.vydání. Brno: Nakl. Tomáše Janečka, 2001. ISBN 80-85880-23-7
12. Jung, C. G.: Osobnost a přenos. 3. vydání. Brno: Nakl. Tomáše Janečka, 1998. ISBN 80-85880-18-0
13. Jung C. G.: Paracelsica. 1. vydání Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-548-8
14. Königová, Barbara: Osobosoba. 1. vydání. Praha: Nakl. Havran. ISBN: 80-86515-08-7
15. Lecouteux, Claude: Vily, čarodějnice a vlkodlaci ve středověku. Příběh dvojníka. 1. vydání. Praha. Nakl. Volvox Globator 1998
16. Nakonečný, Milan: Encyklopedie obecné psychologie. 2. vydání Praha: Academia, 1998.
17. O'Brien, Bartholomew: The Curé of Ars. TAN BOOKS AND PUBLISHERS, INC. 1987. ISBN: 0-89555-324-4
18. Salvucci, R.: Zkušenosti exorcisty. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-180-7
19. Starý, R.: Cheiron, askleipovská medicína a Jungovská psychologie. Vydání 1. Praha, Sagittarius. ISBN 80-86270-03-3
20. Sudbrack, Josef: Náboženská zkušenost a lidská duše. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-514-4

Seznam zkratek

C.G.J.: Carl Gustav Jung

Seznam příloh

1. „Faust“: Amsterodamský malíř 17. století. Olej, dubové dřevo 49 x 60,5 cm
2. „Dva běžci – utéci před sebou“. Jiří Načeradský, 1967. Olej, plátno 170 x 200 cm

Poskytnuto Oblastní galerií v Liberci pro studijní účely.

Włóci a
pół seba
jim licha

Naciarab
1964

~~Comen~~

1967

lak hroz
bedielm

~~Comen~~

1285

liberna